

ISKRA

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA TOVARNE »ISKRA« – KRANJ

3

LETNIK III.

1957

ISKRA

glasilo delovnega

kolektiva

tovarne elektrotehničnih

in finomehaničnih

izdelkov

»Iskra« Kranj

1957

št. 3

april

Izdaja:

Upravni odbor

Ureja:

Uredniški odbor

Odgovorni urednik:

Tone Dovjak

Zlato polje, Kranj

Naslov uredništva:

Tovarna »Iskra«

Gorenja Sava 6

telefon 231

(interna 425)

Oprema:

Danica Zgonc

Naslovna slika:

Marijan Černe,

iz obrata Lipnica

Klišaje izdelala:

klišarna »Gorenjski tisk«

Kranj

Tisk:

»Gorenjski tisk«

Kranj

Naklada:

2900 izvodov

VSEBINA

- 27. april — Andrej Varl
- Umrl je veliki revolucionar
- Kako podeljevati štipendije? — J. V.
- Ljudski odnosi v podjetju
- Kam izvažamo? — Ing. Janez Baloh
- Še o Delavskem domu v Kranju — Gradbeni odbor
- Zanimivosti iz tehnike
- Novi sistemi in njih uvedba v naših kinematografih — M. Vertačnik
- Proizvodnja na tekočem traku
- Zanimivosti
- Iz oddelka Lipnica — Janez Debelak
- Iz obiska kranjskih gledališč — Beno Dežman
- Žena in telesna vzgoja (nadaljevanje) — Bogdan Napokoj
- Kmalu se vrni moj sin — Brigita K.
- V objemu gora — Vital
- Vzajemna pomoč — Rado Kokalj
- Izid ankete
- Nagradna anketa
- Personalna statistika
- Nova literatura v naši knjižnici

27. april

27. aprila letos poteka šestnajsto leto od ustanovnega sestanka Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Na pobudo CK KPS so se 27. aprila 1941 zbrali v Ljubljani predstavniki skupin iz predvojne protiimperialistične fronte. Na tem sestanku so se v načelu sporazumeli in odločili za oboroženo vstajo, ki bo postala akcijsko geslo, ko bodo dozoreli pogoji za oborožen upor.

Revolucionarni program OF je kmalu v polni meri zaživel. Komunistična partija je zbrala okoli sebe vse takrat pošteno misleče ljudi in jih povedla v oboroženo vstajo. OF je rasla in se širila med slovenskim ljudstvom kot enotno vseljidsko osvobodilno gibanje.

Oborožena vstaja, ki se je začela 22. julija 1941, je zavzemala iz dneva v dan vse večji obseg in se, združena z osvobodilnim bojem ostalih jugoslovanskih narodov, uspešno postavila po robu fašističnim zaslužnjevalcem. Posamezne partizanske akcije lokalnega značaja so prešle v frontalni napad narodno-osvobodilne vojske proti okupatorju. Osvobojeno ozemlje, ki se je vedno bolj širilo, je postalo žibelka nove, ljudske oblasti, ki je organizirala in povezala zaledje s fronto.

Napori in žrtve našega narodno - osvobodilnega boja so bili kronani z veličastno zmago slovenskega ljudstva, ki si je že med borbo pripravilo skupno z ostalimi jugoslovanskimi narodi, bratsko skupnost - Federativno demokratsko Jugoslavijo.

27. april pomeni kot politična priprava za vstajo slovenskega ljudstva važen mejnik v zgodovini našega naroda. Zahvaljujoč Osvobodilni fronti si slovensko ljudstvo že sedemnajsto leto samo kuje svojo usodo in samo usmerja svojo pot.

Tudi letošnji 27. april praznujemo v znamenju novih uspehov v polnem prepričanju, da bodo tudi naši bodoči napori prispevali k napredku naše socialistične skupnosti.

V imenu tovarniške organizacije Zveze Komunistov čestitam vsem bivšim borcem, aktivistom in internirancem k prazniku Osvobodilne fronte.

ANDREJ VARL
sekretar tovarniškega komiteja ŽKS

Umrli je veliki revolucionar

Razredni sovražnik je, ko je zaznal njegovo neusahljivo odločnost in energijo, začel surovo obračunavati z njim. Toda Moša Pijade ni poznal strahu in ne počitka. Zanj je bil zapor, kjer je prebil skoro četrtno svojega življenja, tudi mesto, kjer se je dalje boril in delal.

Ko se je vrnil iz zapora, je začel ponovno delati z njemu svojstveno vztrajnostjo. Že od vsega začetka je bil v vrstah narodnoosvobodilnega boja. Lik »Čiče Janka«, kot se je tedaj imenoval, je takrat postal legendarno popularen, saj so bila srečanja z njim za vse borce od Črne gore do Kočevskega Roga doživetje, ki ga borci niso pozabljali. Čeprav že v letih, je šel skozi vojno viхро in ni klonil pred napori in trpljenjem, ki so ga spremljali na njegovi poti. Partija mu je med revolucijo zaupala odgovorne naloge, ki jih je vse uspešno opravljал. Njegovo ime srečujemo v vseh dokumentih revolucionarnega delavskega gibanja, srečujemo ga na straneh zgodovine našega narodnoosvobodilnega boja, ob vseh važnejših dogodkih naše ljudske revolucije in po osvoboditvi. Njegovo ime je tesno povezano z novo Jugoslavijo, kajti bil je človek, ki je v njeno graditev vložil svoje celo življenje.

Malo je ljudi, ki so s svojim bistrim duhom, iskrenostjo in človečnostjo pridobili tako priljubljenost kot Moša Pijade. Ni bil priljubljen samo zato, ker je razumel ljudi, temveč tudi zato, ker je bilo njegovo življenje vredno občudovanja, kajti njegovo življenjsko delo, ki se ne more oceniti s temi skronnimi besedami, posvečenimi njemu v spomin, je bilo en sam ponos in junaštvo. Ponos človeka, ki ni nikoli upognil kolena in zatajil svoje ognjevite besede.

Tisoči in tisoči naših ljudi so ga spremili na njegovi zadnji poti in naši delovni ljudje so mu s tem izkazali poslednjo čast kot velikemu borcu za njihove pravice in kot komunistu. Tovariš Moša Pijade, veliki ljudski tribun, človek in komunist, je s svojim življenjskim delom stopil na strani naše zgodovine. To njegovo življenjsko delo in njegov 40 letni boj za nove socialistične odnose v družbi bo ostal neizbrisen primer osebnega junaštva, požrtvovalnosti in ponosa, primer, ki bo pričal koliko je tovariš Moša Pijade v socialistične ideje dal svoje neizmerno bogate osebnosti.

Slava pokojnemu tovarišu MOŠI PIJADE!

V ponedeljek 18. marca t. l. je bila v naši tovarni žalna komemoracija za pokojnim predsednikom Zvezne ljudske skupščine tovarišem Mošo Pijadem. Naš delovni kolektiv je s tem počastil spomin na velikega revolucionarja, borca in človeka.

Tovariš Moša Pijade je bil eden naših najstarejših revolucionarjev. Že v svoji mladosti je, čeprav nadarjen slikar, zamenjal svoj slikarski čopič s politično idejo in se aktivno vključil v delavsko gibanje. Postal je revolucionar in pravi delavski tribun, ki je s svojo ostro, duhovito in ognjevito besedo v nemal delavska srca. Kmalu je postal delavski voditelj in je bil eden prvih komunistov, ki so živeli z vsem svojim bistvom za idejo proletarske revolucije. Predvojni jugoslovanski režim je njegovo ime kmalu vpisal v seznam političnih kaznjencev, ki so polnili kaznilnice. Polnih 14 let težke ječe ni zlomilo tega revolucionarja, ki je še v ječi delal in učil. V celicah Sremske Mitrovice je vzgajal ljudi, ki so prišli tja radi svojih naprednih idej. Tem ljudem je on že v kaznilnici posredoval znanstvene osnove marksizma in jih tako pripravljал za revolucionarne akcije. Tovariš Moša Pijade je bil eden tistih komunistov, ki so s svojim likom in neomajnim revolucionarnim duhom kovali Komunistično partijo Jugoslavije.

KAKO PODELJEVATI ŠTIPENDIJE?

XVI. zasedanje delavskega sveta

XVI. zasedanje delavskega sveta ne moremo uvrstiti med tista zasedanja za katera je značilna živahna razprava in sproščenost, ki je posledica splošnega zanimanja za vprašanja, ki jih vsebuje dnevni red. Čeprav so bila na zasedanju predložena v razpravo zanimiva vprašanja, je bila razprava dokaj skromna, razen v primeru, ko je šlo za podeljevanje štipendij in za štipendiranje na sploh. Morda so na splošno soglašanje delavskega sveta o posameznih vprašanih proizvodnega in komercialnega značaja vplivali podatki o uspehih podjetja, posebno še v zadnjem tromesečju 1956. leta, ki vsekakor niso bili majhni, toda prav bi bilo, da bi člani delavskega sveta povedali svoje mnenje tudi o teh stvareh. Zadovoljstvo mora pač izvirati iz uspešno dosežene razvojne stopnje proizvodne dejavnosti, ki nas s svojimi problemi postavlja vedno znova v vlogo usmerjevalca celotnega razvojnega procesa podjetja.

Vsekakor so bile štipendije in način štipendiranja, vsaj po razpravi sodeč, osrednje vprašanje, ki je dalo XVI. zasedanje delavskega sveta živahnejše obeležje. Ne zato, kar bi morda kdo sklepal iz razprave, ker naj bi bilo štipendiranje študentov s strani tovarne nekakšen splošen tovarniški problem, pač pa zategadelj, ker se tudi v tem, in včasih še posebno v tem, odraža tudi naš odnos do človeka.

Izčrpno poročilo, ki ga je podala personalna komisija navaja statistične podatke o naših štipendistih. Naše podjetje štipendira 23 študentov: 17 na univerzi, 2 na tehnični srednji šoli in 4 na srednji ekonomski šoli. Od teh jih bo končalo študije predvidoma v letu 1957 8, v letu 1958 7, v letu 1959 1, in v letu 1960 7. V letu 1956 pa je od naših štipendistov diplomiralo naslednje število: na univerzi 13, na TSS 3 in na delovodski šoli 3.

V poročilu komisije je nadalje rečeno, da sta nam okrajni in občinski ljudski odbor zaradi pomanjkanja sredstev ponudila vrsto študentov, ki stanujejo na območju naše občine. Večinoma so to tehniki in visokošolci. Komisija je na osnovi potreb po tehničnem kadru v tehničnem sektorju podala predlog, naj naše podjetje prevzame, oziroma odobri štipendije 13 študentom TSS in pa 1 študentu tehnične visoke šole.

Delavski svet je predlog komisije sprejel. Prav tako je bil sprejet sklep, da se odobri štipendija tov. Dani Čelesnik, študentu ekonomske fakultete, kateri je vsled težkih gmotnih razmer nadaljnji študij skoraj povsem onemogočen.

Komisija je v svojem poročilu obrazložila tudi svoje stališče o štipendistih. Méni namreč, da bi moralo podjetje štipendirati predvsem sinove in hčere naših delavcev, posebno pa otroke tistih, ki imajo majhne prejemke. Komisija je v ta namen preko sindikalnih pododborov zbirala podatke o šolanju otrok naših delavcev in uslužbencev. Ugotovljeno je bilo, da je v podjetju trenutno tov.

Jerončič, sin delavca v ročni delavnici, brez štipendije. Predlog komisije, da se tov. Jerončiču, ki študira na TVŠ odobri štipendija, je bil soglasno sprejet.

Ing. Vršnak je v razpravi opozoril na dejstvo, da se pri podeljevanju štipendij premalo upošteva delavce in uslužbence, ki so v podjetju že zaposleni, imajo pa veliko željo, da bi študij nadaljevali. Predlagal je, naj bi se v podjetju izvedel pred podeljevanjem štipendij interni javni razpis, da bi imeli možnost prijaviti se tudi člani kolektiva, ne pa, da je razpis namenjen samo ljudem, ki po dokončanem študiju nameravajo vstopiti v naše podjetje. V podjetju imamo precej tehnikov, ki bi po izjavi ing. Vršnaka, radi nadaljevali študij na univerzi, vendar ti ljudje do sedaj niso imeli dovolj možnosti, da sodelujejo v natečaju za podeljevanje štipendij.

V razpravi, ki jo je sprožil ing. Vršnak in pa poročilo personalne komisije, je bilo veliko govora o potrebah podjetja po novih strokovnih kadrih. Kdo naj določa te potrebe in kdo naj bi pripravil predloge za odobritev štipendij posameznim kandidatom? Poudarjena je bila potreba po bolj sistematičnem proučevanju štipendiranja na sploh, ki mora sloneti na dejanskih potrebah po strokovnih kadrih in na razvoju samega podjetja. Delavski svet je soglašal tudi s tem, da naj se štipendije v prihodnje podeljujejo predvsem članom kolektiva, ki žele študirati in imajo za to potrebne pogoje, nadalje, da se štipendije dodeljujejo sinovom in hčeram naših delavcev in uslužbencev in šele potem ostalim. S tem sklepom je delavski svet sprejel osnovna načela dodeljevanja štipendij s strani podjetja, ki naj v prihodnje urejajo doslej še odprta vprašanja s področja štipendiranja.

Delavski svet je na tem zasedanju potrdil tudi stroške štipendiranja, ki znašajo za leto 1957 2 milijona 560.806 dinarjev.

Delavski svet je potrdil tudi predlagani popravek investicijskega programa za rekonstrukcijo našega podjetja. Po prvotnem predlogu, o katerem je delavski svet že razpravljaval v minulem letu, ni bilo predvideno angažiranje lastnih sredstev, temveč je naše podjetje nameravalo najeti kredit v celotnem znesku. Na podlagi novih uredb in priporočil moramo pri predvidenih investicijah sodelovati z najmanj 20% lastnih sredstev.

Tako bi znašalo posojilo investicijske banke	795,943.000 din
lastna sredstva	210,000.000 din
	<hr/>
skupaj	1.005,943.000 din

Posojilo bi dobili v naslednjih tranšah:	Lastna sredstva	
1957	257,706.000 din	35,000.000 din
1958	304,414.000 din	45,000.000 din
1959	164,839.000 din	65,000.000 din
1960	68,984.000 din	65,000.000 din

Z nameravano rekonstrukcijo podjetja bi obnovili in izpopolnili strojni park, saj je že precej strojev predvidenih za zamenjavo.

Upravni odbor je na tem zasedanju predložil delavskemu svetu tudi predlog o razdeljevanju delovnih oblek in zaščitnih sredstev. Po tem predlogu naj bi vsi tisti, ki potrošijo delovno obleko v dveh letih plačali 25% vrednosti, tisti pa, ki potrošijo

delovno obleko v treh letih pa 50%. Organizacijski predpis določa, katera delovna mesta, oziroma oddelki so upravičeni prejeti delovno obleko vsake dve, oziroma tri leta.

Sprejet je bil tudi predlog upravnega odbora o potrditvi plačila odškodnine za razlaščenca zemljišča na Planini, Zlatem polju in pa Cesti na Rupo v znesku 1,686.668,50 din.

Finančni direktor je na zasedanju podal pregled našega poslovanja v IV. tromesečju. Ti podatki prikazujejo precejšen uspeh v tem obdobju, pa naj si bo v proizvodnem ali komercialnem pogledu. Podrobneje je delavski svet to vprašanje obravnaval na svojem XVIII. zasedanju, ko je bil v razpravo predložen zaključni račun.

Na zasedanju je bil podan tudi pregled izpolnitve plana za leto 1956, o katerem smo v prvi številki našega glasila že pisali.

Sprejet je bil tudi predlog komisije za prošnje in pritožbe, da se tov. S. G. ponovno sprejme v službo. S. G. je bil zaradi tatvine, ki jo je izvršil v letu 1955 kaznovan z odpustom iz podjetja. Na sklep o ponovnem sprejetju v službo so vplivale zelo težke razmere, v katerih tov. S. G. živi in pa pozitivna ocena njegovega šefa o njegovem delu.

V zvezi z razpisom volitev novih delavskih svetov in upravnih odborov je bil na tem zasedanju določen 18. april za izvedbo volitev v nove samoupravne organe v našem podjetju. Izvoljena je bila tudi volilna komisija, ki bo skrbela za pripravo in izvedbo volitev.

J. V.

Ljudski odnosi v podjetju

»Delovni človek je predpogoj, da je gospodarsko življenje in obratovanje tovarn sploh možno...«

Prof. G. Fischer

V splošnem stremjenju za povečanje proizvodnosti radi pozabljamo na enega izmed faktorjev, od katerih to povečanje zavisi, na pravilne odnose med ljudmi v podjetju — na dobro tovarniško klimo. Višjo produktivnost hočemo pri nas doseči le z modernizacijo proizvodnih sredstev, tehnoloških postopkov in organizacijskih sredstev, z učinkovitejšim planiranjem in vodenjem proizvodnje in z večjo fizično silo.

Kako dragocena je dobra tovarniška klima nam pove tole dejstvo: Švicarsko podjetje Brown Boveri je v štirih letih povečalo proizvodnjo za 50% pri samo 25% povečanju števila zaposlenih. Poudarjajo, da tega uspeha ne bi mogli doseči, če ne bi istočasno uspeli ustvariti dobro tovarniško klimo. Očividci, ki so imeli priliko obiskati to podjetje, trdijo, da je mogoče povsod občutiti to klimo in njene rezultate.

Kaj formira dobro tovarniško klimo v podjetju?

Bistveni faktor so dobri in zdravi medsebojni odnosi, ki temelje na zaupanju med vodilnim kadrom in podrejenimi. Vedno se moramo zavedati, da imamq v podjetju opravka s človekom v njegovi najvrednejši obliki — namreč z delovnim človekom. Ta ne zahteva samo plače, temveč tudi poštene odnose, pošteno ravnanje. V ospredju naj stoji stremljenje pomagati vsakemu posameznemu sodelavcu, da bi v svojem poklicu dosegel srečo in zadovoljstvo. S stališča podjetja je to tudi istočasno stremljenje za povečanje proizvodnosti.

Toda če odkrito pogledamo po svoji okolici, ali nismo doživeli tudi take primere, ki dosegajo ravno nasprotni učinek? Na primer:

Če kdo govori s svojim predpostavljanim je večkrat navada, da najprej govori predpostavljani, namesto da bi najprej poslušal kaj želi povedati sodelavec. Ne moremo se pripraviti, da bi poslušali. Tako je jasno, da se nam tisti, ki želi z nami govoriti ne more zaupati. Tako ne moremo spoznati njegovih težav in ker ne poznamo vzrokov, tudi ne moremo rešiti problema. Dosegli pa smo to, da se nam ta sodelavec ne bo poskušal nikoli več zaupati in da se v težavah ne bo nikoli več obračal na nas.

Vodilni kader mora, kljub vsaki časovni stiski, kljub obsežnim proizvodnim in organizacijskim nalogam najti tudi čas za vprašanja delovnega človeka. Še več, tem vprašanjem mora posvečati vso skrb.

Toda ali nimamo pri nas tudi takih primerov, ki govorijo, da stvari vedno le niso take? Na primer:

Od vodilnega kadra zahtevamo, da skrbi za pravilno urejevanje tarifnih vprašanj v svojem območju, saj more le-ta pravilno oceniti vrednost nekoga dela in kvaliteto, ki jo človek na delovnem mestu dosega. Prav gotovo, da to zahteva včasih, posebno ob pripravljavanju novega tarifnega pravilnika, precej dela. Ker pa je dela tudi na drugih področjih dovolj, kaj radi uporabljamo to kot opravičilo, da za tarifna vprašanja nimamo časa. Ker ta izgovor pozna tudi kolektiv oddelka, smo s tem dosegli pri njem občutek, da ne stoji v središču vsega dogajanja v podjetju delovni človek. Rezultat takega stališča je tudi ta, da potem poskušajo posamezniki urejevati svoje tarifne postavke, kar pa seveda privede — zaradi občutka podcenjevanja — do odmika od objektivnosti in realnosti.

Medsebojno zaupanje, ki je merilo medsebojnih odnosov, doživi v takem primeru težko popravljivo škodo, ki sicer ne bi nikdar nastala, če bi vprašanju človeka posvetili več časa kot pa ga posvečamo drugim elementom v proizvodnji in poslovanju.

Če se zavedamo, da je človek v bistvu pošten, potem nam mora biti jasno, da bo cenil našo objektivno oceno o njegovem delu. Spoštoval nas bo, ker bo razumel, da smo ga pohvalili in kritizirali tam, kjer to zasluži. Ker smo mu pokazali njegove napake in pomanjkljivosti bo vedel, kje se mora izpopolniti in popraviti. Če bo to dosegel, bo koristil sebi in podjetju. Težko pa človeka prizadene dvoličnost, ki jo izraža dvojna ocena o njegovem delu: ena, laskava, sporočena njemu in druga, objektivna, sporočena za njegovim hrbtom. Ali naj v takih primerih človek še zaupa svojemu predpostavljajemu?

Da so taki primeri tudi še na sporedu pri naš, naj pove ta-le primer:

Mojster je ocenil delo svojega delavca. Tarifna komisija je na osnovi te ocenitve določila plačo v okviru razpona po določenih tarifnega pravilnika. Ko je prejel odločbo, se je delavec pritožil. Direktor je odredil ponovno ocenitev. Na osnovi ponovne ocenitve je mojster predlagal povišanje. Delavec je prejel novo odločbo. Smatral je, da ocena še ni pravilna, zato je o zadevi govoril z mojstrom, ki mu je zagotavljal, da povišanje res ni zadostno, da pa je rezultat ocenitve tarifne komisije in ne njegove. Kaj je občutil ta delavec takrat, ko so mu na merodajnem mestu morali povedati resnico?

V podjetju preživi delovni človek celo tretjino dneva. S kakšnim veseljem bo delal in kakšen bo zato učinek njegovega dela, zavisi v precejšnji meri tudi od tega, kako se v svoji delovni enoti in sploh v podjetju počuti. To počutje zavisi med drugim tudi od skrbi vodilnega kadra za pravilni sprejem novega člana kolektiva, za pomoč pri priučevanju na novo delo, za obstoj zaščitnih sredstev in naprav, garderob in umivalnic, za pravilno nagrajevanje itd.

Pri sprejemu na delo se še vedno dogaja, da mora novinec hoditi sam, brez spremstva od personalnega oddelka do vseh instanc, pri katerih se mora javiti in do šefa, oziroma mojstra oddelka v katerem bo zaposlen. Nikogar ne pozna, nikomur ni predstavljen, znajde naj se sam! Kljub vsem ukrepom, so stvari še danes take.

Pri priučevanju na novo delo naj bi bila delavec ali uslužbenec deležna vse pozornosti ter strokovne in tovariške pomoči. Čas priučevanja bo tako krajši, stroški priučevanja manjši, polna produkcija pa se lahko prej doseže. Vse to je v interesu posameznika in podjetja.

Poznamo pa celo primer, da je bila uslužbenka v času priučevanja v novo delo, ki zahteva precejšnjo spretnost rok, začasno premeščena dvakrat v enem mesecu celo brez konsultiranja z vodstvom oddelka v katerem se je priučevala. Posledice takega odnosa so menda jasne.

Na dobro počutje vpliva tudi občutek koristnosti dela, ki ga človek v podjetju opravlja in pa pravilna ocena vloge, ki jo posamezni oddelek opravlja v sklopu celotnega podjetja. V podjetju ne morejo obstojati oddelki, ki bi bili samemu sebi namen, temveč je vsak oddelek organ celotnega, zaključenega organizma, ki uspešno deluje le takrat, kadar vsi organi v redu opravljajo poverjene jim

funkcije. Iz tega tudi sledi, da v podjetju ni oddelkov, ki lahko koristno poslujejo brez obstoja in funkcioniranja drugih oddelkov.

Zadnja razprava o tarifnem pravilniku pa je pokazala, da so vodstva nekaterih oddelkov drugačnega mnenja, katerega so posredovala seveda tudi kolektivu teh oddelkov. Ko so ljudje slišali od svojih šefov, da je njihov oddelek zapostavljen, kljub edinstveni vlogi, ki jo ima v podjetju, so seveda tako mnenje povzeli. Danes mogoče že precejšnje število teh ljudi dela z zavestjo, da je njihovo delo podcenjevano že zato, ker pač delajo v oddelkih, katerih vlogo ne zna nihče ceniti. Take trditve vodilnega kadra lahko nastopajo samo iz dveh razlogov. Eni se hočejo pokazati svojim

ljudem kot vztrajni borci za njihove plače, drugi pa so sami prepričani v podcenjevanje svojih oddelkov.

Iz vsega navedenega je razvidno, da obstoja pri nas še mnogo napak, ki kažejo, da posvečamo ljudskim odnosom premalo časa in pažnje in ki kažejo, koliko stvari moramo še urediti, da bo tudi naša tovarniška klima postala dobra. Vse to pomeni, da mora vodilni kader, poleg strokovnega znanja, poznati tudi vprašanje vodstva, poučevanja in ljudskih odnosov. Ne glede na to, kakšne rezultate bo pokazala PIV* metoda, ki jo uporabljamo v zadnjem času tudi pri nas, se moramo zavedati, da je predvsem važna volja in hotenje sodelovati s človekom kot — človek. Če kje, potem so pri nas dani z našo družbeno ureditvijo za to vsi pogoji.

* Praktično izobraževanje vodilnega kadra.

Ing. Janez Baloh:

KAM IZVAŽAMO?

V aprilu l. 1500 je Pedro Alvares Cabral s 13 ladjami na dozdevni poti v Indijo pristal na dotlej nepoznani zemlji. Izkrca se je in razgledal. Našel je pragozd in naletel na domačine. Bili so to Indijanci, primitivni, goli in tesno zraščeni z divjo

prirodo. Odkritje nove dežele je zanj pomenilo slavo, za Portugalsko pa novo kolonijo. Takoj je poslal v Lisabono eno svojih ladij z novico. Tako je prispela v Evropo prva vest o Braziliji, ki so jo tedaj imenovali Vera Cruz.

Sao Paulo — Središču mesta daje moderna arhitektura svojski pečat

Sao Paulo — bančna četrt

Portugalci so si svoje odkritje lastili sebi. Trajalo pa je dobrih 30 let, da je vlada poslala prve naseljence obenem s svojim guvernerjem. Obala Atlantskega oceana je pričela spreminjati svoje lice in poleg vasi in mest so rasle iz tal tudi utrdbe. Portugalcem ni bilo lahko. Najprej Francozi, in kasneje tudi Nizozemci, so skušali novoodkrito deželo osvojiti za sebe. V več let trajajočih borbah jim ni uspelo. S celine pa so na kolonizatorje prežale druge nevarnosti, med katerimi zastrupljene puščice niso bile redke.

Pohodi v notranjost dežele, skozi komaj prehodne pragozdove in prestavljanje naselbin vedno dalje in dalje od obale, so bila prava herojstva. Toda kamor se je naselil beli človek, tam so izginevali domačini. Indijanci so v borbi s kolonizatorji podlegli, mnogi pa so se tudi pomešali med nje. Danes obalni pas Brazilijske Indijancev ne pozna več. V spomin nanje so ostali le še mešanci priseljencev z njimi, t. zv. Cabocli. Pač pa še vedno živijo v centralni Braziji južno od Amaconke indijanska plemena. Tam beli človek ogromne predele še vedno ni naselil in tudi ni s svojo kulturo prodril med gole sinove pragozda. Saj celo živi veliko plemo Xavante, s katerega ozemlja se še ni vrnil živ človek.

Portugalski, in pozneje drugi naseljenci, so se prvenstveno ukvarjali s poljedelstvom. Iz Afrike so si vozili živo delovno silo. Črni sužnji so po-

stali bistven sestavni del v Braziji živečih ljudi. Domneva se, da je l. 1800 živelo na ozemlju današnje Brazilijske 400.000 belcev, 1.500.000 črncev in 600.000 Indijancev. Naselbine so se množile ob razmeroma ozkem obalnem pasu in Brazija je postajala bolj in bolj znana po svojih poljedelskih proizvodih. Saj je zemlja izredno rodovitna. Še mikavnejša pa je postala dežela, ko so v njej odkrili zlato, diamante in razne poldrage kamne.

Devetnajsto stoletje je bilo za že dokaj razvito kolonijo odločilno. Najprej je sin portugalskega kralja proglasil neodvisnost Brazilijske in se dal kronati za brazilskega cesarja. Država je postala samostojna. Ne dolgo za tem je pričelo naseljevanje iz Evrope občutno naraščati. Nekaj desetletij kasneje je drugi brazilskega cesar z dekretom odpravil suženjstvo. A ravno ta akt je bil usoden nadaljnjemu razvoju države. Črnci so sicer bili svobodni, toda napredni cesar je s tem izgubil zaslonbo aristokracije. Moral se je odpovedati prestolu in leta 1889 je bila proglašena republika. S tem je Brazija dobila ustavno obliko kot jo ima še danes.

Lahko bi rekli, da je Brazija še vedno en sam pragozd. Naseljena je izredno redko. Saj na ozemlju, velikem skoraj kot Evropa do Urala, živi manj kot 60 milijonov prebivalcev. Šele če pomislimo, da ocenjujejo število ljudi, ki bi jih ta bogata zemlja lahko preživela, na 900 milijonov, si

Indijanec iz plemena Kanajura se pripravlja za lov

lahko predstavljamo kolike možnosti so tu še odprte. Širina in prostor dajeta deželi, prebivalcem in življenju na sploh, svojski pečat. Velike razdalje predstavljajo še vedno Brazilijo in tisoči kilometrov lastnega ozemlja vzbujajo v vsakem Brazilcu občutek mogočnosti, ponosa in širokopoteznosti. Ena od prvin brazilskega človeka je, da ni ozek.

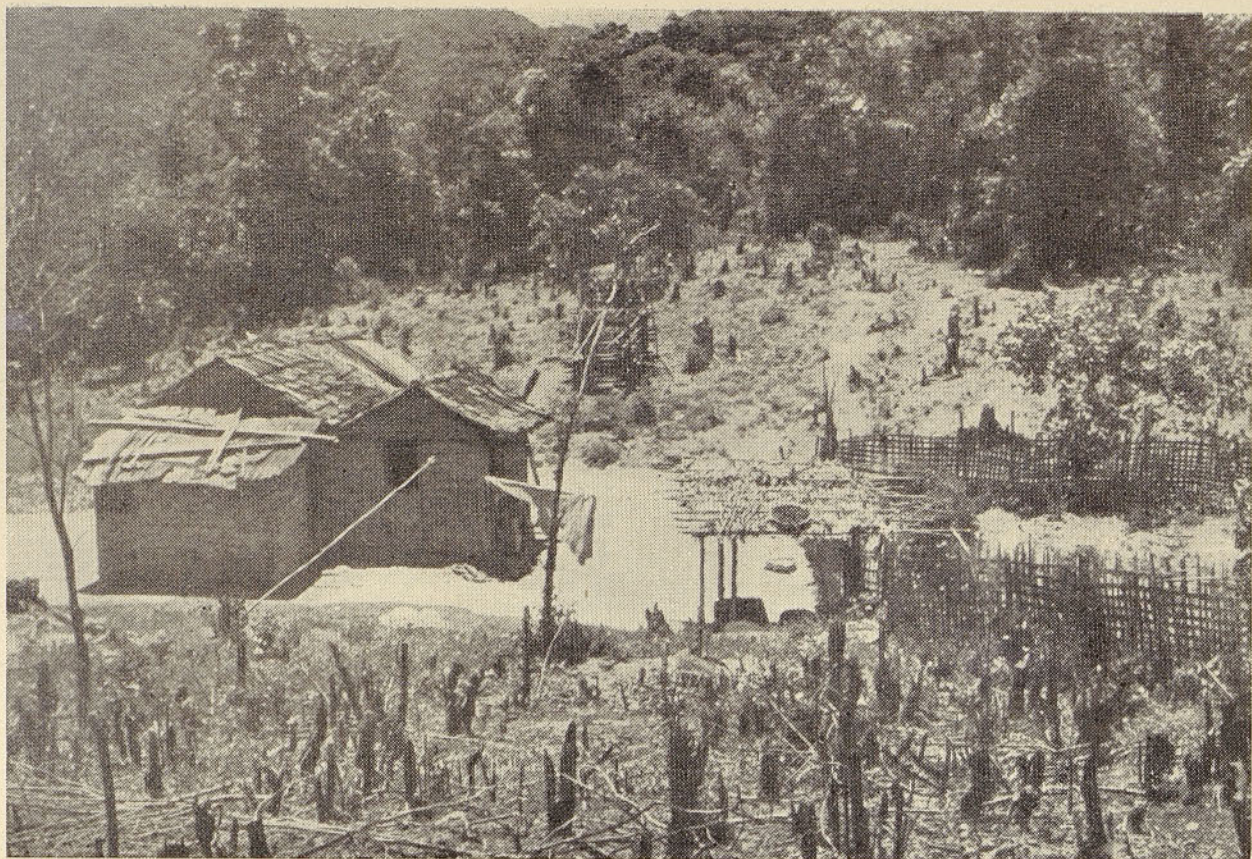
Kdo je to, Brazilec? Je to Indijanec, Portugalec ali črnc? Ali pa je to šele pozneje priseljeni Italijan, Poljak, Japonec ali Sirijec? Saj ni naroda, ki ga ne bi tam srečali. A vsak teh ljudi za sebe trdi, da je brazilske narodnosti. Tu ni enotnega naroda po rasi in po pokolenju. Tvori se skup ljudi, ki vsi govorijo portugalsko, ki imajo vsi enotne državne interese in na katere življenje v istem okolju enako vpliva. To so Brazilci, to je brazilski narod.

Zares dežela, ki se zdi, da je svet za sebe. 4326 kilometrov znaša največja zračna razdalja od ene meje do druge. Atlantska obala je dolga preko 5.500 km. Toda velikost ni merilo, ki ga iščemo, kadar govorimo o neki deželi. Vsa Brazilija je rahlo nagubana planjava, pokrita z nepreglednimi gozdovi. Plodne zemlje ne manjka. Razmeroma mila tropska klima z obilnim deževjem je idealna osnova poljedelstvu.

Zato ni čudno, da je Brazilija daleč največji producent kave na svetu in da v velikih količinah goji še vrsto važnih pridelkov, kot so kakao, bombaž, sladkorni trs, razne oljarice, kaučuk, soja, tobak,

Rio de Janeiro — Stanovanjski in turistični center — Copacabana

Siromašna kmetija ob robu pragozda

Indijanski lepotici

razne vrste žitaric, žlahtno tropsko sadje itd. Na drugi strani pa tudi goveja živina predstavlja velik del narodnega dohodka. Gozdno bogastvo dežele se zdi skoraj neizčrpno. Še več, toliko vrst različnega lesa verjetno nima nobena druga država na svetu. Vse to daje deželi značaj poljedelske države.

Brazilska zemlja pa skriva polno drugih zakladov. Geološko sicer še ni povsem raziskana. Izgleda, da ni prvine, ki bi je ne bilo. Mnoge rudnine se že v velikih množinah izkoriščajo. Brazilska železna ruda je najboljša na svetu. Isto velja za kremenčev kristal. Srebro, platina, baker, mangan, nikel, azbest, sljuda, premog, boksit — pravzaprav je naštevanje odveč. Bogastvo na rudah je drugi osnovni element brazilskega narodnega bogastva, ki naredi državo lahko popolnoma neodvisno od tujih virov. Danes se sicer surovine še ne izkoriščajo v zadostni meri. Toda Brazilija stoji že prav na pragu osamosvojitve tudi na tem področju.

Vse že omenjeno naravno bogastvo je idealna osnova industriji. V poslednjih 20 letih se beleži skoraj neverjeten vzpon na tem področju. Danes ima Brazilija preko 90.000 industrijskih podjetij s preko milijon in pol delavci. V mnogih proizvodih je država že povsem neodvisna od uvoza. Med te spadajo med drugim radio in televizijski aparati, šivalni stroji, vsi aparati za gospodinjstvo,

elektromotorji, tekstil vseh vrst, papir, vsi galanterijski proizvodi za široko potrošnjo itd. One industrijske veje pa, ki zaenkrat še ne krijejo s svojo proizvodnjo potreb, so v toliki rasti, da bo morda v 10 letih vsak uvoz nepotreben. Industrija je v veliki meri v rokah koncernov in podjetij s celega sveta, ki tja prenašajo izdelavo svojih proizvodov v isti obliki, kot to delajo doma. Poleg načrtov prenesejo celoten proizvodni plan, skupaj s stroji in orodji ter vodilnim kadrom. Tako so zrasle tovarne za avtomobile Ford, Volkswagen, Mercedes-Benz, Alfa-Romeo in zopet druge, kot Philips, Siemens, Ericson, General Electric, AEG ter vrsta ostalih z vseh mogočih področij.

S tem je sicer strogo nacionalna industrija močno prizadeta in se tudi upravičeno pritožuje, češ, kako naj izdržimo konkurenco s tujci v lastni deželi. Naj bo že kakorkoli, dejstvo je, da skuša Brazilija postati industrijska velesila in da ji bo to verjetno prej ali slej uspelo.

Še o Delavskem domu v Kranju

V letošnji prvi številki glasila delovnega kolektiva tovarne „Iskra“ Kranj, je pisec članka „O dveh delavskih kulturnih domovih“ nazorno in dobro obrazložil potrebe delovnega človeka in njegovo težnjo po domovih, kjer bi se v prijetnem zavetju kulturno razvijal in bi bil središče prosvetno-vzgojne dejavnosti.

Ko se oziramo širom po naši domovini res vidimo, da se skoro vsako leto odpirajo Delavski domovi, v Kranju pa tega še nismo uspeli. Ker je končno to vprašanje v javnosti le resno sproženo, ga kaže obdelati z vseh strani in vidikov.

V današnjem obdobju socialistične graditve opravlja prosvetna dejavnost pri vzgoji in izobraževanju vseh državljanov izredno pomembno vlogo. Na temelju našega gospodarstva se morajo razvijati in rasti oblike socialistične demokracije, socialistični odnosi in zavest državljanov. Industrijsko razvita Gorenjska, hiter razvoj njenih proizvodjalnih sredstev ter širok razmah delavsko-družbenega upravljanja, vse to vsak dan bolj potrebuje izobraženega in naprednega človeka. Naše prizadevanje in skupna odgovornost je, da bo ta izobrazba čim širša, na čim višji stopnji zrelosti in razumevanja socialistične stvarnosti v naši deželi.

Vsem onim, ki kakorkoli delajo na teh vprašanjih je jasno, da predvsem kulturno-prosvetno delo, če je dobro organizirano lahko veliko prispeva k bogatitvi in oblikovanju miselne podobe našega človeka, da se čimpreje otrese vsega kar ga vleče nazaj in se izoblikuje v pravi lik delavca — upravljavca. V tem smislu bi morali mi vsi skupaj, predvsem pa naši gospodarstveniki, gledati možnost za razmah kulturno-prosvetne dejavnosti kot na sestavni del zviševanja življenjskega standarda, ki ga brez dvoma

Bodoča velesila, cel svet v malem, dežela samih ekstremov. Beda in bogastvo si podajata roke. Tu lahko najdemo vse, od prirodnega divjaka v pragozdu, preko najsiromašnejšega brezdomca, do prav „amerikansko“ razkošnega milijonarja. Brazilija je še vedno dežela pionirjev, ki v večni borbi z naravo krčijo pragozd. Obenem pa je dežela nebotičnih mest, silnega prometa in najsodobnejše arhitekture. Za njihovo prestolnico Rio de Janeiro trdijo, da je najlepše mesto na svetu. Gospodarski center Sao Paulo pa je najhitreje rastoče mesto sveta.

In kaj smo pri svojem izvozu v Brazilijo dosegli mi? Vedeti moramo, da zaradi velikega vzpona domače industrije izvoz v Brazilijo pri mnogih naših proizvodih že ni več mogoč in da je pri nekaterih drugih le z omejenimi možnostmi. Kljub temu smo v poslednjih dveh letih izvozili tja za \$ 28.337.— naših instrumentov, EVS-ov, kinoprojektorjev in dinam za kolesa. Izgledi za bodoče niso najboljši, ker tudi našete proizvode v vedno večjih množinah izdeluje njihova domača industrija.

predstavlja tudi kulturna stopnja vsakega naroda. In če te stvari tako ocenjujemo, potem se moramo v razvijanju kulturne dejavnosti zaenkrat nasloniti močneje na industrijske centre. Ti morajo predvsem bolj kot dosedaj postati pomembna idejno-prosvetna žarišča. Nanje se moramo naslanjati in njihov vpliv se mora čutiti povsod, v gospodarskih organizacijah, v vseh društvih, na podeželju itd.

Na Gorenjskem prevladuje predvsem delavski življenj, kar nas nujno sili v to, da mora biti vse naše delo namenjeno predvsem temu najštevilnejšemu sloju. Pri tem delu pa se takoj načne vprašanje: Zakaj ta delavec, ki se vsak dan bolj pojavlja kot upravljavec vsega gospodarstva in družbenega življenja, pri nas še nima svojih prostorov, kjer bi se lahko sestajal, zboroval, izobraževal in vzgajal, da bi bil doprinos k splošnemu družbenemu napredku čim večji. Dnevno vsepovsod izbija na dan najtežje rešljivo vprašanje prostorov. Vse vzgojne institucije od „Svobod“, Ljudske univerze, knjižnic itd. životarijo, ker prostorna stiska zavira njih razvoj. Marsikateri organizaciji, pa tudi sindikalni podružnici je treba po dva tedna čakati, da lahko skliče članski sestanek, samo zaradi prostorov. Uspešno delo vseh organov in organizacij je v mnogočem odvisno prav od rešitve tega vprašanja.

Občinski sindikalni svet v Kranju je na pobudo sindikalnih podružnic prevzel nalogo za dograditev Sindikalnega doma. Imenoval je gradbeni odbor, finančno, propagandno in gradbeno-strokovno komisijo. Vsi ti organi so z delom že začeli. Stroški za dokončno izdelavo vseh del bodo znašali po predračunih okrog 80 milijonov dinarjev. Pretresene so bile vse možnosti za dotok denarnih sredstev pri čemur računamo na pomoč vse Gorenjske.

Končna gradnja naj bi bila izvršena v 1958. letu. Dom bi se gradil v etapah, pri čemer bi upoštevali realne možnosti zbiranja sredstev.

Z dograditvijo prostorov bi pridobili v prvi etapi svoje poslovne prostore Občinski in Okrajni sindikalni svet z manjšo konferenčno dvorano. Dograjena bi bila dvorana za ca. 300 ljudi. Na tak način bi razbremenili dosedanjo zgornjo dvorano z odrom in jo dali na izključno uporabo Svobodi. Tudi knjižnica bi končno dobila svoje prostore s čitalnico in odgovarjajočimi skladišči. Po predračunih bi za to prvo etapo porabili ca. 25 milijonov dinarjev.

Z drugo etapo bi se začela dograjevati zadnja stran. Ti prostori bi se predvsem uporabljali za razvoj dejavnosti kulturno-prosvetnih društev, predvsem Svobode. Pevski zbori „France Prešeren“ bi tudi prišli do svojih prostorov. Vse sekcije, skupine in krožki bodo imeli tu prostore za vaje in nastope. Poslovne prostore bi dobila tudi Svoboda Center in Zveza Svobod za Gorenjsko. Pod temi prostori se predvideva dvorana za pionirski kino in lutkovno gledališče ter garderoba za Svobodo. Za to gradnjo se bo porabilo nadaljnjih 20 milijonov dinarjev. V tretji fazi se bo gradnja dovršila. Usposobil se bo levi trakt stavbe, fasada in centralna kurjava. Fasada naj bi se ne predelavala, obdržal naj bi se stari koncept s tem, da se obnovi in olepša. Z zaključnim delom v tretji etapi bi pridobili še eno dvorano, poslovne prostore za kino, centralno kurjavo in vse potrebne pritokline. Predračun za to končno gradnjo je 35 milijonov dinarjev. Za zbiranje finančnih sredstev je propagandna komisija po vsestranski razpravi z odborniki vseh društev in organizacij, organov oblasti in delavskega upravljanja predlagala naslednje ukrepe:

1. Zbiranje sredstev naj bi bilo na področju Gorenjske.

2. Vsi zaposleni na področju kranjske občine naj bi prispevali v povprečju 500 din s tem, da se podjetja sama odločijo kako bodo sredstva zbrala (iz viška fonda plač, fonda za prosto razpolaganje, morda se organizira enodnevno delo itd.) Računa se na ca. 12.000 zaposlenih, tako da bi ta prispevek znašal 6 milijonov dinarjev.

3. Ob razumevanju in pomoči ostalega dela Gorenjske računamo tudi na prispevek 6 milijonov din.

4. Sindikalne podružnice vseh zavodov in ustanov, kjer ni možen tak način zbiranja sredstev, naj bi prispevke zbirale individualno s polami, ki jih bo dostavil Občinski sindikalni svet.

5. Sindikalne podružnice bi iz svojih proračunskih sredstev tudi nekaj prispevale. Sindikalna podružnica „Iskre“ je v ta namen že odobrila vsoto 50.000 dinarjev.

6. Občinski ljudski odbor Kranj naj bi v ta namen zagotovil 10 milijonov dinarjev.

7. V Kranju se bo organizirala tombola, kjer se računa na dohodek 5 milijonov dinarjev.

8. Odprodala se bo stavba na Sejmišču za ca. 20 milijonov dinarjev.

Finančna komisija pri Občinskem sindikalnem svetu je proučila možnosti in predloge sindikalnih podružnic za zbiranje sredstev, vendar je ostale predloge, ki so se nanašali na uvedbo kulturnega dinarja na vstopnice in alkoholne pijače, morala odložiti zaradi zakonitih predpisov, ki takega načina zbiranja sredstev ne dovoljujejo.

S temi predlogi se obrača Občinski sindikalni svet v Kranju na vse organizacije in društva ter organe delavskega upravljanja, da ga v tem prizadevanju podpro. Trudili se bomo, da bo „Dom“ čimprej dograjen, da bo res prijetno bivališče vsem delavcem. Morda ne bo tako „imeniten“ kot si ga nekateri želijo, ker je treba pri vsem računati tudi na objektivne možnosti in na poznejše vzdrževanje stavbe.

Dejstvo pa je, da bodo z dograditvijo „Doma“ podane temeljne osnove za boljši razvoj kulturno-prosvetne dejavnosti. Ves komunalni sistem in demokratski mehanizem od organov delavskega do družbenega upravljanja bo tudi vsebinsko plat svojega dela lahko bolje razvijal. Potrebno bo, da se bo vsa kulturna dejavnost prilagodila tem nalogam, da bo predvsem izobraževala delovne ljudi in jih oblikovala v plemenite osebnosti in praktične ustvarjalce naše socialistične družbe. To je predvsem bistvo in smoter našega dela in prizadevanja. Prepričani smo, da nas bodo v tem prizadevanju vsi zavestni graditelji novih socialističnih odnosov, predvsem pa naše sindikalne organizacije in organi delavskega upravljanja, razumeli in podprli.

Gradbeni odbor

ZANIMIVOSTI IZ TEHNIKE

IZBOLJŠAVA

NA FLUORESCENČNIH ŽARNICAH

Tovarna Philips je pričela izdelovati fluorescenčne žarnice, pri katerih je zgornji del cevi prevlečen s plastjo, ki odbija svetlobne žarke navzdol. S tem je doseženo, da oddajajo tudi fluorescenčne žarnice usmerjeno svetlobo. Ta žarnica je namenjena za razsvetljevanje delovnih mest ali ozkih hodnikov, izložbenih oken itd.

Zelo majhen mikrofoni so razvili v neki bolnišnici v Philadelphiji. Ta mikrofoni so vgrajeni v iglo, ki se lahko

zabode v srce in se tako z njim poslužujejo za diagnozo srčnih obolenj. — In če smo že pri takih minimalnih izvedbah, naj omenim še to, da so dali v ZDA na trg magnetofonski aparat, ki tehta le 1 kg in ga je mogoče spraviti v vrhnji žep suknjiča.

TUDI V ZAPADNI NEMČIJI

gospodinjstva niso tako »elektrificirana«, kot bi človek mislil. Električni likalnik ima 90 % gospodinjstev, sesalec za prah pa ima le ena tretjina gospodinjstev. Električne štedilnice uporabljajo 22 %, električne pralne stroje pa le 10 % gospodinjstev.

Televizija se danes uporablja že za najrazličnejše namene in ne samo za

zabavo. Tako uporabljajo televizijo kot budnega stražarja gozdnih požarov. V sredini obširnega gozda je nameščena televizijska snemalna kamera, ki se stalno vrti in opazuje veliko območje. Slika se sproti pošilja v oddaljene kontrolne postaje. S pomočjo televizije lahko precej točno ugotove kraj požara.

NOV INSTALACIJSKI ELEMENT ZA PODOMETNE INSTALACIJE

Neka zapadno nemška tovarna je dala na trg posebno majhna daljinska stikala, ki se montirajo v podometne razvodne doze. To daljinsko stikalo se krmili s šibkim tokom ali pa s pomočjo šibkotoknih stikal in žepno baterijo.

M. Vertačnik

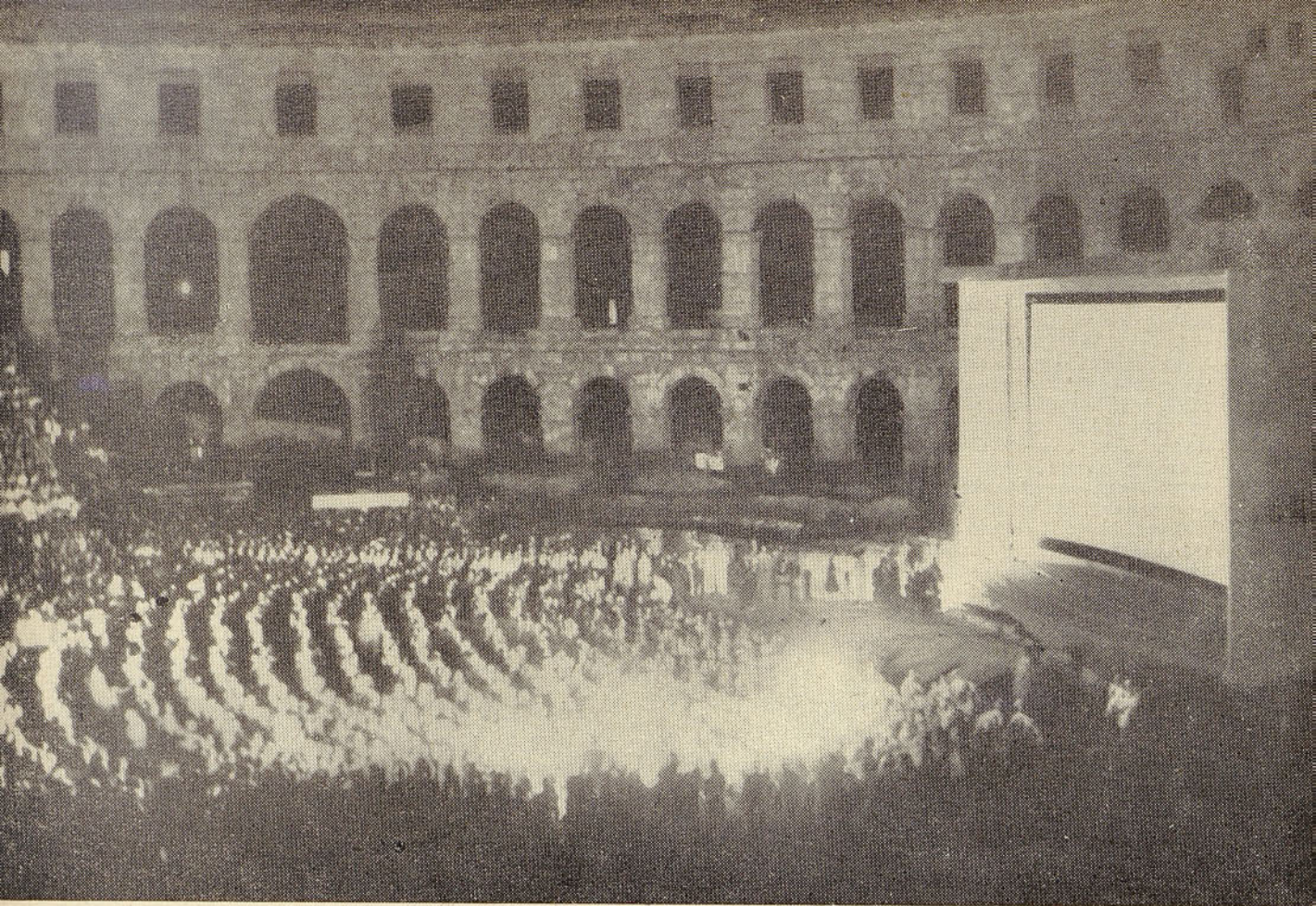
Novi sistemi in njih uvedba v naših kinematografih

Kjerkoli in kadarkoli se poizkuša uvesti kakšno novo tehniko se isto v začetku vzame z veliko rezervo. Ljudje smo pač po naravi takšni, da toliko časa ne verjamemo, dokler se popolnoma ne prepričamo, da je ta nova stvar v resnici dobra in da nam bo res koristila. Tehnika, posebno pa elektrotehnika sta v zadnjih 20 do 30 letih neverjetno napredovali. Če samo bežno pogledamo na primer avtomobilsko industrijo in primerjamo avto iz leta 1925 z najnovejšim avtomobilom se moramo v resnici čuditi, kako so mogli tiste čase sploh delati tako nerodne in grde avtomobile. Isto bomo opazili v primerjavi tudi pri drugih elektrotehničnih aparatih kot radio, telefonske centrale itd. Ne samo to, da so dobili nekateri električni aparati nove oblike, temveč tudi delujejo na popolnoma novih principih.

Sedaj pa pogledajmo, kakšen napredek je nastal pri filmu in aparataturah s katerimi istega predvajamo v kinematografih. Moramo priznati, da napredka v tej tehniki po iznajdbi zvočnega filma skoraj ni. Z izjemo malih sprememb v tehniki snemanja filmov in odgovarjajočih naprav za predvajanje teh filmov je vse mirno spalo. Vsi smo bili navdušeni nad zvočnim filmom in smo mislili, da kaj boljšega sploh ni mogoče napraviti. Toda prišla je televizija in kinodvorane v Ameriki so bile vsak dan bolj prazne. Producenti filmov in lastniki kinematografov so videli, da bodo propadli, če ne bodo ukrenili nekaj, kar bi zopet privabilo gledalce v kinematografe. Prve stopnje borbe proti televiziji so bili barvni filmi. Takrat televizija ni bila še zmožna predvajati v barvah. Toda to ni bilo dovolj. Iznašli so tridimenzionalne filme črno-bele in tudi barvaste. To so pravi plastični filmi. Pri tem sistemu morata biti predvajana vedno po dva filma in sicer kopija A in B in sicer istočasno —

sinhrono. Za takšno predvajanje sta bila potrebna dva projektorja, ki sta bila mehanično ali pa tudi električno povezana med seboj.

Vsak projektor je imel svoj polarizacijski filter, ljudje so morali pa nositi polarizacijska očala. Filmsko platno je moralo biti metalizirano. Zvok je ostal isti in sicer se je odvezal običajno iz kopije A. Niso še minila tri leta, ko so bili ti filmi največja senzacija in so polnili kinodvorane. Filmski producenti in lastniki kinodvoran so bili zadovoljni in so mislili, da so dokončno premagali televizijo. Toda zmotili so se. Danes je tridimenzionalni film preteklost. Kaj je bil vzrok tako naglemu pozabljenju tega sistema je težko reči. Mislim, da so bili tile glavni vzroki: Gledalci niso hoteli nositi polarizacijskih očal. Če oba filma nista bila popolnoma sinhrono predvajana je dober opazovalec opazil razliko že pri pol slike, običajni gledalec pa pri eni sliki. Zaradi nesinhronskega predvajanja je postala slika medla in gledalce je začela boleti glava, težko je bilo držati pri obeh projektorjih ves čas predvajanja enako svetlobo, filmi so bili še enkrat dražji in s tem tudi vstopnice, posebno še zaradi očal, ki so jih morali vzeti ali v najem ali pa kupiti pred vstopom v kino. Ne bom omenjal različnih sistemov tridimenzionalnih filmov, ker je to, kot sem že omenil zadeva preteklosti. V zadnjih letih so se pojavili novi sistemi v kolikor sploh lahko govorimo o sistemih. Ti novi sistemi oziroma načini predvajanja na širokih platnih so se že tako razširili po svetu, da jih tudi mi ne smemo več zanemarjati. Kateri so ti sistemi? Na prvo mesto bi postavili Cinemascope, nadalje Vista-Vision, Plastorama, Superscope, Vide screen, Cinerama in Todd A. O. Vsi ti sistemi se predvajajo na širokih platnih. Pri razvoju teh predvajanj je bilo precej sumničenja o

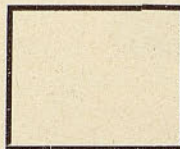

kvaliteti, drugi so se pa zopet navduševali. Danes lahko sigurno rečemo, da so široka platna zmagala. Kaj hočemo doseči s predvajanjem na širokem platnu? Samo to, da bi se gledalcu dozdevalo, da se nahaja v prostoru, kjer se dogaja scena. Zato so vsa široka platna postavljena zelo nizko torej od prilike tako, kot gledalec gleda predstave v gledališču. Namen teh sistemov je tudi v tem, da ni treba več gledati samo ozke slike temveč si gledalec lahko zbere posamezna dogajanja na platnu, torej v sredini, levo ali desno ali pa celotno sliko. Stereofonični zvok skuša še povečati vtis, da se gledalec res nahaja v dogajanju prizorov, ki se odigravajo na platnu.

CINEMASCOPE

Filmsko podjetje 20th Century-Fox je uvedlo predvajanje filmov po sistemu cinemascope in je bila prva javna predstava dne 16. 9. 1953 v New Yorku. Originalni Cinemascope se predvaja s filmom 35 mm širine, toda s specialno ožjo perforacijo in s štirikanalnim magnetiskim zvokom. Slika se predvaja na široko platno s pomočjo anamorfotičnega objektiva, imenovanega tudi Hypergonar, ki ga je iznašel francoski profesor dr. Henry Chretien. Nekatera konkurenčna filmska podjetja niso hotela v začetku prevzeti magnetskega sistema predvajanja zvoka. Proizvajajo cinemascope filme z navadno-normalno perforacijo in normalnim svetlobnim zvokom. Podjetje Metro Goldwyn Mayer pa je za zvok uvedlo še tako imenovani »Perspecta sound« to je normalni svetlobni zvok, ki ima tri nosilne frekvence in sicer 30, 35 in 40 Hz s pomočjo katerih se avtomatsko preko integratorja vključujejo leva, srednja ali desna kombinacija zvočnikov, ki so montirani izza projekcijskega platna. Ker imajo danes skoraj vse moderne projekcijske kabine montirane aparate, s katerimi je možno igrati vse vrste cinemascope filmov, smo se tudi mi odločili, da v naše kinematografe montiramo kompletne naprave, s katerimi bomo lahko predvajali vse sisteme z izjemo cinerame in sistema Todd A. O.

Cinemascope film se snema v razmerju 2,66 : 1. Ta slika se s pomočjo anamorfotičnega objektiva na kameri stisne v vodoravni smeri v razmerju 2:1. Kopija, napravljena iz takšnega negativnega filma je še vedno stisnjena. Ker pa ima pozitivna kopija pozneje 4 magnetske zvočne trakove od katerih sta dva na notranji, dva pa na zunanji strani perforacije je slika na obeh notranjih straneh malenkostno rezana tako, da dobimo razmerje 1,275:1. Slika na pozitivni kopiji filma ima potem velikost 23,16×18,16 milimetrov. Če bi sedaj to sliko projicirali s pomočjo normalne optike brez dodatne anamorfotične leče bi dobili na platnu sliko v razmerju 1,275:1 in bi v tem primeru predmeti in tudi vsa živa bitja izgledala za polovico ožja, kot bi morala normalno biti. Sele če postavimo pred

Sl. 1

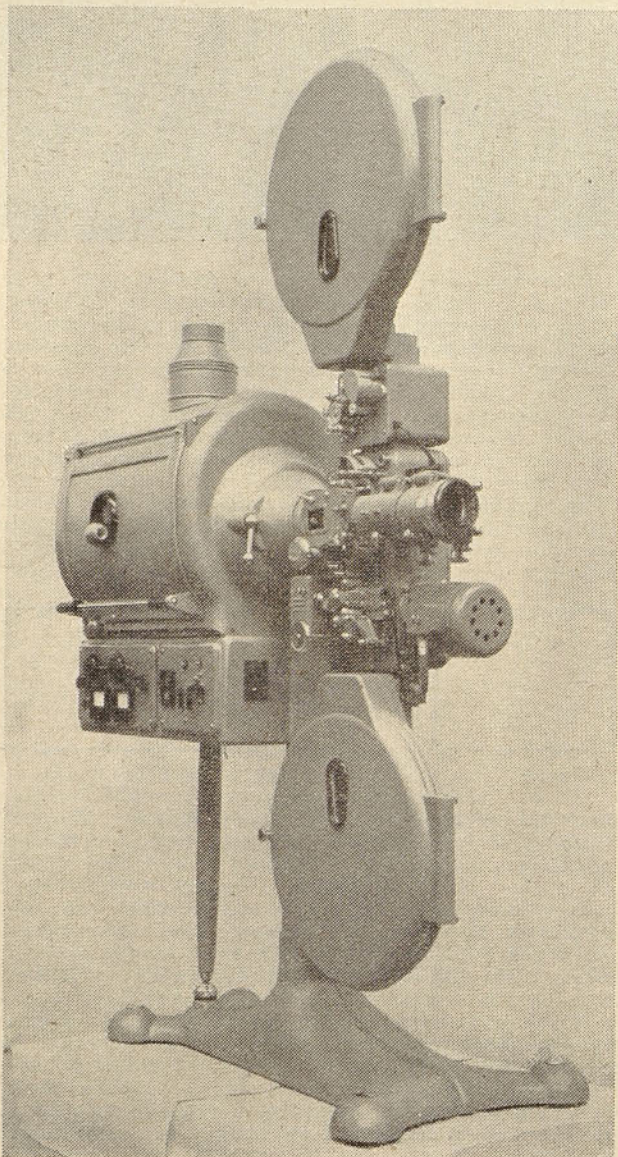
Sl. 2

normalni objektiv še anamorfotični objektiv, ki zopet razširja sliko za 100% v vodoravni smeri, dobimo na platno pravilno razmerje predmetov in ljudi. Torej filmsko sliko v projektorju, ki ima razmerje 1,275:1 razširjamo v razmerju 1:2 in dobimo tako na platnu razmerje 2,55:1. Zato označujemo razmerje za cinemascope magnetiski sistem s 1:1,275:2,55. Slika št. 1 predstavlja velikost cinemascope slike v projektorju, medtem ko predstavlja slika št. 2 projekcijo, kot bi jo videli skozi hipergonar.

Zakaj je potrebno, da je slika na filmu za polovico stisnjena, pozneje pri projekciji jo pa zopet razširimo v razmerje 1:2? Vedeti moramo, da slika na platnu pri velikih povečavah zaradi zrnja v filmu ni čista in nima zahtevane globine. Pri cinemascope filmu je to zrno v vodoravni smeri za polovico stisnjeno, v vertikalni smeri

je pa normalno. Že to je dovolj, da dobimo slike mnogo bolj čiste z večjo ostrino in globino kot pri normalnih filmih. Se nekaj moramo upoštevati v zvezi s svetlobo. Verjetno je mnogim poznano, da je obločnica oz. svetloba, ki jo da obločnica, najbolj izkoriščena, če bi imeli vodilo filma z okroglo obliko izreza. Na žalost to ni mogoče, ker ima filmska slika pravokotno obliko. Svetlobo pa lahko izkoristimo mnogo bolj ekonomično, če bi bila odprtina na vodilu filma čim večja in po možnosti kvadrataste oblike. Pri normalnem filmu imamo to odprtino v velikosti $20,9 \times 15,2$ mm medtem ko ima pri cinemascope filmu z magnetiskim tonom ta odprtina velikost $23,16 \times 18,16$ milimetrov. Zaradi tega dobimo za cca 20% več svetlobe skozi film kot pri navadnem vodilu, oziroma filmu. To je tudi vzrok, da dobimo ravno pri tem sistemu zelo dobro osvetljene slike, čeprav so platna mnogo večja. Jasno, če imamo izredno velika platna, moramo povečati tudi jakost toka obločnice. Ravno zato smo v zadnjem času spreminjali vrtljivo zaslonko in uvedli novo, boljše stekleno zrcalo. Ker ima cinemascope film z magnetiskim tonom ožjo perforacijo, mora imeti projektor pri predvajanju tega filma specialna zobata kolesa za pomik filma, katerih zobje so nekoliko ožji od normalnih. Seveda lahko

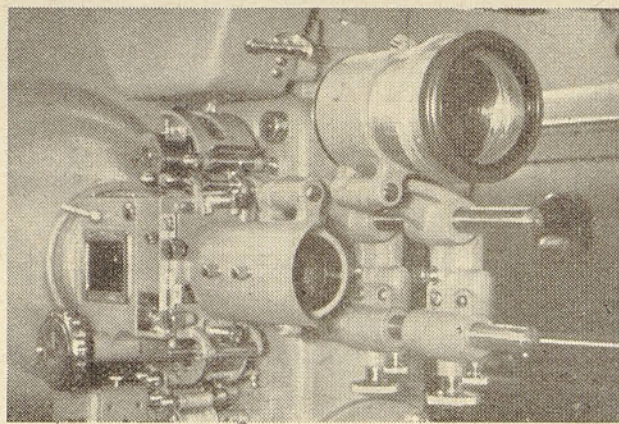
Slika 3

operater igra filmski tehnik tudi s temi zobatimi kolesi, ker ne bi imel časa, da bi jih med predstavo, oziroma med odmorom, tako hitro zamenjal. V velikih mestih imajo za to po tri ali celo 4 projektorje v kinopredvaljalnici. Pri nas smo dosedaj montirali samo eno predvaljalnico s tremi projektorji in to v kino »Kozara« Beograd. S tretjim projektorjem predvajajo samo tednike, medtem ko ostala dva predvajata cinemascope filme. Če pa kinopodjetje igra normalni film kot celovečerni program, mora operater zamenjati specialna zobata kolesa za pomik filma z normalnimi.

Za platnom, ki je ukrivljeno zaradi pravilnega izkoriščanja svetlobe so montirane tri zvočne kombinacije.

Slika 4

V dvorani so pa nameščeni efektni zvočniki in to od 6 do 16, kolikor jih pač zahteva velikost dvorane. Slika 3 predstavlja kompletni projektor tipe NP-21 s štirikanalnim magnetiskim adapterjem, slika 4 pa del glave z optiko, ki je montirana pred hypergonarjem. Hypergonar se lahko dviga ali spušča glede na to, kakšen film se predvaja. Ojačevalna naprava obstoji iz 4 kanalnega pred-ojačevalnika za magnetiski ton z ustreznim usmernikom in elektronskim relejem za četrti efektni kanal. V stojalu je vgrajen kontrolni ojačevalni panel, dva pred-ojačevalnika za svetlobni ton, integrator z usmernikom, preklopnik sistemov, usmernik za tonsko žarnico in štirje ojačevalniki za tri zvočne kombinacije in efektne zvočnike. Na željo je možno vgraditi še radioaparat, magnetofon in gramofon.

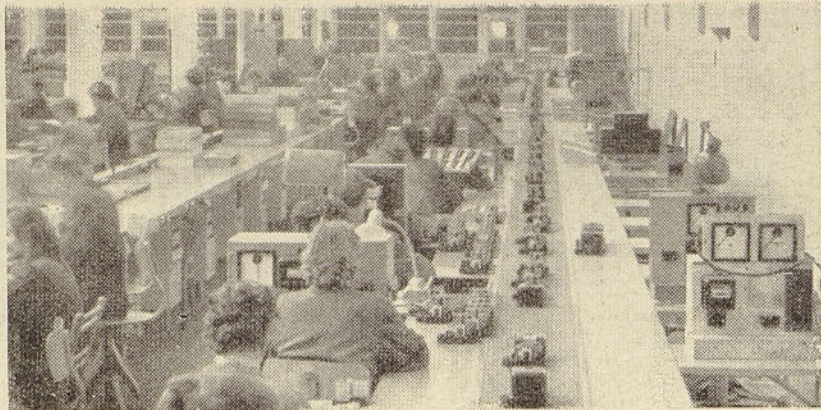
Seveda nimajo vsa kinematografska podjetja možnosti, da bi si nabavili takšno napravo za magnetiski ton. Zato obstajajo tudi, kot smo že v začetku omenili, cinemascope filmi s svetlobnim tonom in normalno perforacijo. V tem primeru je razmerje slike nekoliko ožje od filmov z magnetiskim tonom. Tudi vodila filmov imajo po širini ožjo odprtino in sicer $21,3 \times 16,16$, slika pa ima razmerje 1:2,35. Superscope filmi spadajo tudi v vrsto cinemascope filmov. Imajo svetlobni ton, vodilo filma pa ima odprtino $18,16 \times 18,16$. Slika ima razmerje 1:2.

Do danes smo montirali takšne naprave v Ljubljani, Kranju, Trbovljah, Zagrebu, v Beogradu 2 napravi, Sarajevu, Skoplju, Požarevcu in Osjeku. Vse te naprave so dobavljene in montirane za stereofonični magnetiski ton. Cinemascope naprave z navadnim svetlobnim tonom pa smo uvedli v cca 20 mestih.

Naslovna slika predstavlja Puljsko areno ob priliki lanskoletnega filmskega festivala. Montirane so bile naše kompletne cinemascope naprave z dodatnim ozvočenjem. Projekcijska razdalja je bila 58,60 m širina platna pa 21 m. Svetloba je bila odlična pri 85 do 90 A. Projektorja NP-21 sta imela vodno hlajenje zrcal in okenskega okrova. Dodatno smo hladili film s stisnjanim zrakom. Pri vsaki predstavi je bilo cca 10.000 do 12.000 gledalcev. To predvajanje nam je dokazalo, da je naš projektor NP-21 uporaben tudi za največja projekcijska platna.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Proizvodnja na tekočem traku

Tekoča ali množinska proizvodnja, ena izmed oblik organizacije industrijske proizvodnje, je njena najpopolnejša oblika. Pod tekočo proizvodnjo razumemo tak način proizvodnje, pri katerem si sledijo posamezne delovne faze — operacije — brez prekinjanja na posameznih delovnih mestih, ki so medsebojno odvisna in kjer so posamezne faze časovno določene. Delovne naprave, oziroma delovna mesta so prirejena ustrezno vrstnemu redu obdelovalnih operacij. Vsa delovna mesta so prirejena za določen isti učinek kar omogoča, da potuje material, oziroma izdelek preko vseh delovnih mest z enako, vnaprej določeno hitrostjo.

Gotovi proizvodi zapuščajo zadnjo obdelovalno fazo v enakih, vnaprej določenih časovnih presledkih, v določenih taktih. Ta delovni takt je določen s številom proizvodov, ki jih je dnevno proizvesti. Vse operacije morajo odgovarjati temu taktu. Če je trajanje določene operacije daljše od časa, ki je enak taktu, je treba za to operacijo uvesti dve enaki delovni mesti, oziroma kadar je trajanje določene operacije krajše od tega časa, združujemo zaporedne operacije tako, da je čas združenih operacij enak taktu.

Pri tekoči proizvodnji odpadejo prekinitev med posameznimi delovnimi fazami, kar je slučaj pri serijski proizvodnji. Interni transport je minimalen in se omejuje le na dovoz materiala, oziroma sestavnih delov na začetna delovna mesta in na odvoz gotovih izdelkov v skladišče. Transport z delovnega mesta na delovno mesto je neprekinjen in neposreden, ker odpade vsako vmesno vskladiščenje ter se opravlja stalno na istih transportnih napravah (tekočih trakovih).

Pri taki organizaciji je možno proizvodnjo stalno in uspešno kontrolirati. Terminalska služba in evidenca sta zelo poenostavljeni zaradi stalno trajajočega istega dela na posameznih delovnih mestih. Proizvodni proces je kratek, kar omogoča hitro izvršitev produkcijske faze vloženih sredstev.

V kovinski industriji, kjer skoraj povsod nastopa vrsta različnih sestavnih delov za katerih proizvodnjo je, kljub velikim količinam, potrebno relativno malo časa, takih delov ne moremo proizvajati tekoče, temveč jih izdelujemo v serijah. Zato se največkrat izdelujejo tekoče le glavni sestavni deli in pa montažna dela.

Zaradi velikih količin števca, ki smo jih vsako leto montirali, so bili dani pri montaži tega izdelka pogoji za prehod na montažo po tekočem traku.

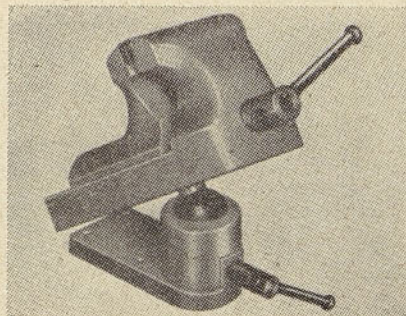
Proizvodnja na tekočem traku, ki je izdelan po načrtih naših strokovnjakov iz priprave dela je stekla v oktobru 1954. Od takrat pa do konca februarja 1957 je zapustilo tekoči trak že preko 262.000 števcov. Če k tem prištejemo še 468.000 števcov, ki so bili izdelani pred tem, vidimo, da smo v celoti izdelali že 730.000 števcov. Vrednost te proizvodnje, preračunana po sedanjih prodajni ceni, presega vrednost 5 milijard dinarjev. Vsekakor lep uspeh!

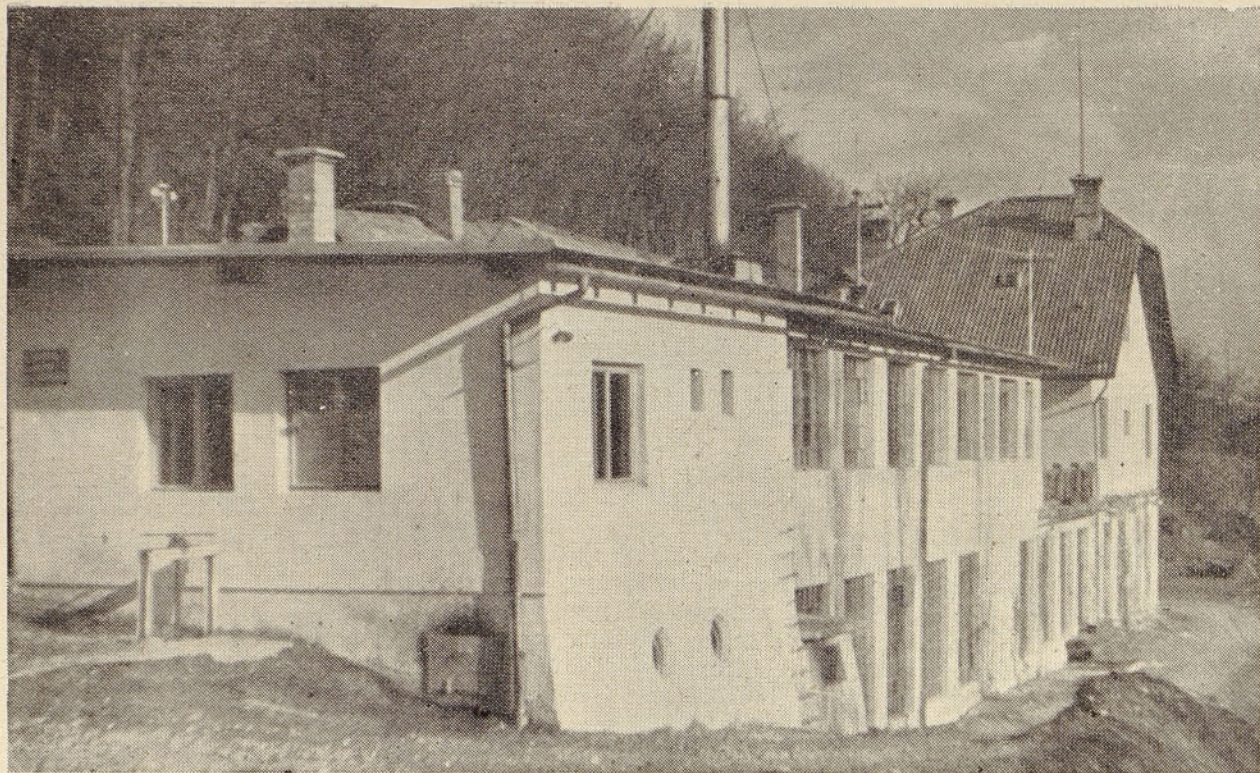
Zanimivosti

V Evropi je veliko pomanjkanje atomskih strokovnjakov. To lahko trdimo, če primerjamo po poročilih, ki jih navajajo evropski strokovni časopisi o številu atomskih strokovnjakov v Evropi. Tako n. pr. danes Zahodna Nemčija lahko razpolaga s samo 150 atomskimi znanstveniki in tehniki, medtem ko je v ZDA trenutno izšolanih za potrebe atomske industrije 13.500 strokovnjakov, ki so seveda že tudi v tej industriji zaposleni.

Nova izvedba primoža. Spodnja slika nam kaže novo izvedbo primoža, ki se lahko poljubno giblje in namešča v krogličnem zglobovju. Posebno pripraven je tak primož za ročno obdelavo orodij in za finomehanične obdelave. Primož s čeljustmi in ročico za privijanje ima na svojem negibljivem delu pritrjeno kroglo, ta pa tiči v skodeli, ki ima zopet svojo ročico za pritrditev krogle v poljubni legi. S tem, da se primož lahko vrti v poljubne smeri, delavcu ni potrebno, da bi se sam premikal v najugodnejši položaj. Na ta način je delavcu tudi omogočeno, da lahko sedi in to vedno na enem mestu.

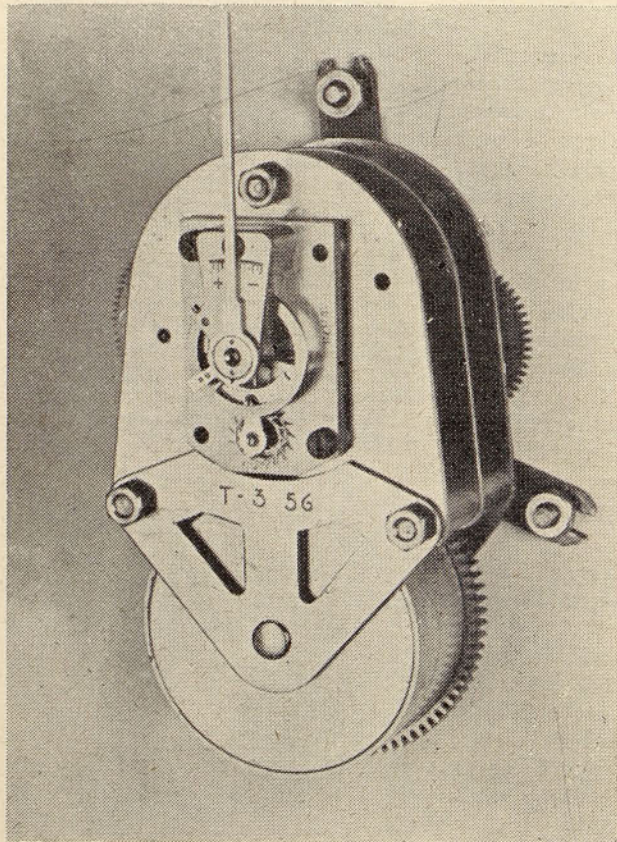
Opisane primože izdeluje tovarna Joisten & Kettenbaum GmbH v Bergisch Gladbach v Zahodni Nemčiji. Ta tovarna izdeluje za enkrat le dve velikosti in sicer s širino čeljusti 60 in 80 mm. — Kakšnega mnenja so naši orodjarji?

Oddelek Lipnica

T-3

Janez Debelak:

Iz oddelka „Lipnica“

Novo priključeni oddelek tovarne ISKRA, prejšnji TULIP, spada k matičnemu podjetju po sklepu delavskega sveta tovarne Iskra na 5. rednem zasedanju dne 29. junija 1956.

Oddelek „Lipnica“ je v solidno grajeni stavbi, ki je bila pred vojno obnovljena; v njej so izdelovali žičnike vse do leta 1950.

Kot obrat TULIP v sklopu podjetja PLAMEN Kropa je bil ustanovljen po nalogu direktije za kovinsko industrijo LRS leta 1950, z namenom, izdelovati osemdnevne stenske ure tipa „Beran“ po avstrijski licenci. Ker pa se je pokazalo, da ta tip ure ni povsem zadovoljeval potrošnikov, smo prešli na izdelavo enodnevne mehanizma lastne konstrukcije in izdelave, katerega oznaka je T-1.

Stenska ura z mehanizmom tipa „Beran“ pa se, kot že omenjeno, ni povsem zadovoljivo obnesla. Za

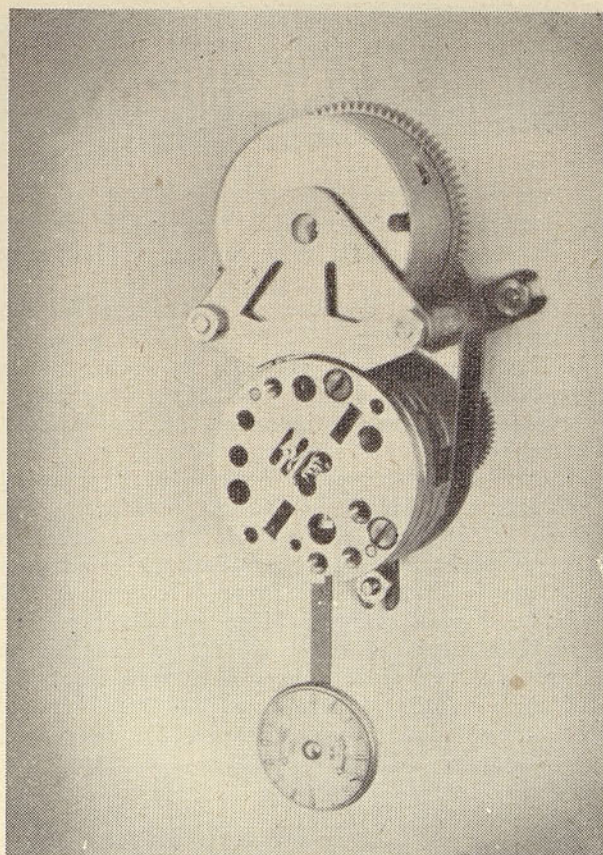
ta tip mehanizma je bilo izdelano že večje število sestavnih delov iz uvožene urarske medenine. Z namenom, da bi omenjeni deli ne bili zavrženi oz. neizkoriščeni, je bil konstruiran nov izpopolnjen osemdnevni mehanizem z nemirko, ki naj bi jo uvažali iz Švice. Takrat (leta 1952) pa je bila nabava le-teh združena z večjimi težavami, predvsem zaradi uvoznih faktorjev. Rešitev tega problema predstavlja mehanizem z nihalom imenovanim T-2.

Poleg raznih tipov stenskih ur, dela oddelek usluge raznim podjetjem po Sloveniji, saj razpolaga s štirimi avtomatskimi strožnicami.

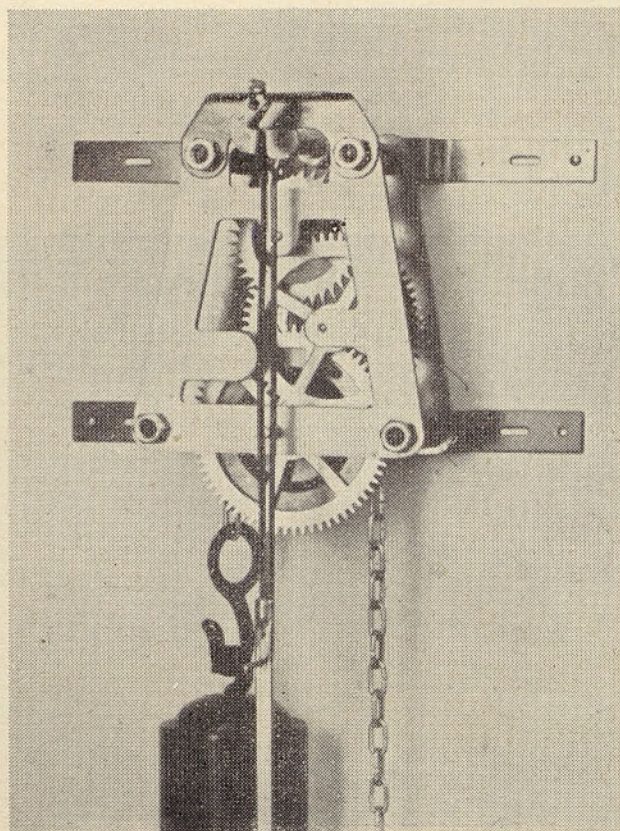
V bodočem proizvodnem programu bo predvidoma ostala proizvodnja mehanizma T-3 in še stranska električna ura. Že preje omenjeni tipi stenskih ur (T-1, T-2) pa se opuščajo.

V oddelku „Lipnica“ je zaposlenih 30 ljudi, vsi iz bližnjih okoliških vasi. Kot oddelek Iskre ima Lipnica brez dvoma boljše izgleda za bodočnost, saj smo takoj po priključitvi začeli uvajati organizacijo dela, kakor jo ima matično podjetje.

Ravno tako pa je priključitev ugodna za ljudi iz bližnje okolice, ki bodo ob morebitnem povečanju proizvodnega programa, lahko našli primerno zaposlitev.

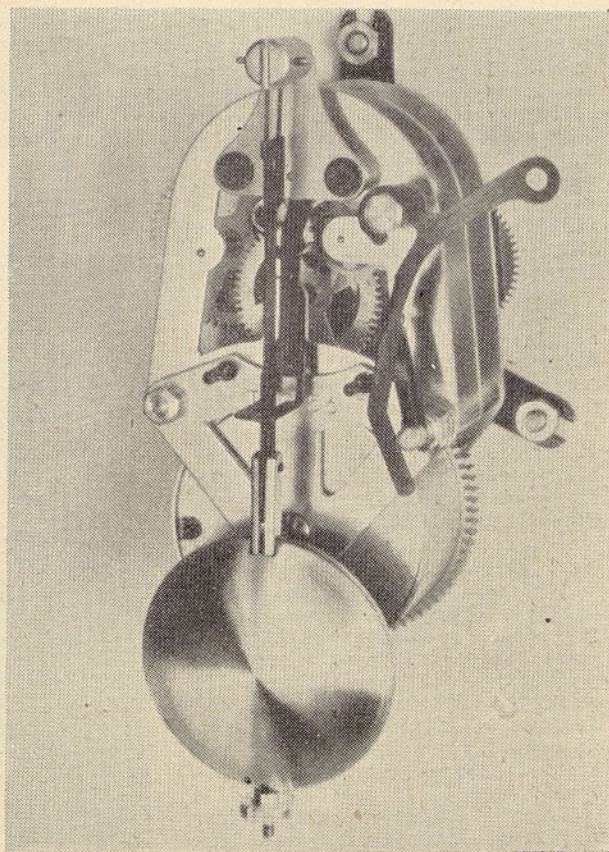

T-1

T-2

Beranov mehanizem

ZENA DOMA IN V PODJETJU

Pomlad je tu in čakajo nas sicer nič kaj prijetna, a tem bolj potrebna dela. Med njimi je zelo važna zaščita zimskih oblek pred nevarnimi uničevalci — molji.

Zato mi to pot dovolite, da povem kako je treba postopati pri takem delu. Najprej moramo obrniti in skrtačiti vse žepe in vsak del obleke dobro stepsti. Pri tem pa morate paziti, da z iztepačem ne strgate obleke, zato priporočam, da iztepač ovijte z mehko krpo. Pri samem iztepanju pa morate vendarle še posebej paziti na gumbe! Po iztepanju naj iztepač zamenja krtača. Po temeljitem krtačenju pa pride na vrsto odstranjevanje madežev. To pa napravimo na več načinov, ki so odvisni od tega, kakšno je blago in od česa je madež. Ko smo to dognale začnemo blago tudi čistiti. Obleko položimo na mizo, ki pa seveda ne sme biti politirana, v umivalnik zlijemo liter vode in dve do tri žlice salmijaka, nato vzamemo čisto krpo ali pa zgornji del moževe nogavice (če le mogoče

sive), jo namočimo v mešanici vode in salmijaka, dobro ožmemo, navijemo na kak valjast predmet in nato z njim pritiskaje vlečemo vzdolž blaga. Nato krpo spet omočimo in ponovno čistimo madež; to ponavljamo dokler madež popolnoma ne izgine. Žepe operemo v čisti salmijakovi vodi in jih ožmemo. Med moker žep in blago pa priporočam, da pripnete kos ovojnega papirja. Vlažno obleko nato na zraku posušimo.

Predno pa obleko spravimo za čez poletje, pa moramo seveda prišiti še vse gumbe, saj se rado zgodi, da jeseni ni dobiti odgovarjajočih. Ne pozabimo tudi na zanke za obešanje, gumbnice in robove.

In ko je vse to končano, zložimo obleko v zaboj, ki ga predhodno dobro obložimo s papirjem, ali pa kar v papirnate vreče, ki pa seveda ne smejo biti strgane. Pa na naftalin ne smemo pozabiti!

Slavka

Beno Dežman:

Z obiska kranjskih gledališč

V gledališki sezoni 1956/57 smo si ogledali že precejšnje število predstav, ki jih je organizirala naša sindikalna podružnica, največ seveda v Prešernovem gledališču.

Za otvoritev sezone in hkrati za dvajsetletnico velike tekstilne stavke smo si ogledali Cankarjeve »Hlapce«, za katere je vladalo med kolektivom veliko zanimanje. Režiral jih je tov. Jan, ki se je s tem Cankarjevim delom proslavil že v Parizu, kjer je pred letom gostovala ljubljanska Drama. Za »Hlapce« lahko mirno trdimo, da so bili z veliko ljubeznijo in dobro naštudirani. Tudi igralci so se lepo vživeli v svoje vloge, najboljša pa sta bila tov. Ivan Grašič v vlogi Kalandra in tov. Jože Pristov v vlogi župnika. S to igro so »Prešernovci« pridobili veliko naših gledalcev, saj smo dvorano dvakrat napolnili do zadnjega kotička.

V istem mesecu smo gledali predstavo »Vroč kri«, s katero se nam je predstavil ansambel Narodnega gledališča iz Maribora. Delo samo nas je prevzelo, saj je bilo tako toplo in človeško podano, kot da osebe na odru predstavljajo nas same v dobrih in slabih trenutkih. Igralci so svoje vloge dostojno odigrali in moramo reči, da smo bili z igro zelo zadovoljni. Takih in podobnih gostovanj si še želimo.

Ob priliki Linhartove proslave smo se ponovno seznanili z njegovim »Ma-

tičkom«. Ta igrivi komad nas je predstavil v obdobje rojstva naše dramatike. Režiser prof. Mahnič je delo postavil v bohinjski kot, v režijski osnovi pa je obrnil hrbet standardnemu načinu rokokojskega igranja (kar

mu ljubljanski kritiki zelo zamerijo) ter dal delu veliko mero domačnosti. Naši gledalci niso zapadli vplivom raznih kritik, temveč so napolnili dvorano do zadnjega sedeža. Posameznike je res motil premočan hrup v

Prizor iz Sofoklejeve tragedije »Kralj Edip«

nekaterih scenah, aplavz na koncu predstave pa je potrdil, da je delo ugajalo.

V mesecu decembru smo si ogledali predstavo »Visoki zid«, vedno aktualno delo o vzgoji mladine, v režiji Petra Malca. Kritika, tako ljubljanska kot kranjska je delo ocenila kot pozitivno, vendar je imela precej pripomb na račun nekaterih igralcev. Posebnega zanimanja za to igro pri nas ni bilo, vendar smo bili gledalci s prikazanim delom zadovoljni.

Kritika o »Kralju Edipu«, ki smo si ga ogledali malo pred koncem leta, je bila zelo pohvalna, ljudski glas pa je to mnenje tako razširil, da smemo reči: »Kralj Edip« je bil za Prešernovo gledališče velik uspeh! Pri tej predstavi so se naši gledalci seznanili z delom iz grške antike. V tej čudoviti drami smo spoznali elemente grške teatralike, občudovali klasičnost forme in silo človeškega duha. Delo nam bo ostalo še dolgo v spominu, posebno pa še oblikovalec glavne vloge — Edipa — tov. Jože Pristov, letošnji nagrajenec Prešernove nagrade za najboljšo vlogo.

»Lisistrata« nas je tudi predstavila v antično dobo, a na svoj način. Ta izredno duhovita antična komedija je polna hvalnic raznim bogovom, posebno še bogu Dionizu, zaščitniku veselja, dobre kapljice in prešerne razposajenosti. Ljubljanski kritik je med drugim napisal tudi tole: »Domnevam, da Aristofanova Lisistrata pravzaprav ne sodi na sodobni oder, ker je nepojmljiva izven historičnega okvira; domislek je neliteraren če ga ne znamo, oziroma ne moremo občutiti razposajeno, razpašno, »dionizično«.

Kranjski kritik je bil sicer milejši, vendar je delo tudi on odklonil. Gledalci, oz. poslušalci pa smo imeli močno deljena mnenja: eni smo hvallili, drugi grajali, tretji spet pomembno pomežikovali... Dvakrat smo napolnili dvorano in zglede, da smo predstavo gledali tako kot jo je bilo treba: razposajeno in »dionizično«, zato »pohujšanja« ni bilo. (K celi uprizoritvi imamo le eno težjo pripombo: prihod boginje Afrodite bi lahko brez škode odpadel.)

Naši malčki res nimajo kaj posebnega razvedrila v Kranju. Sem in tja kakšen film za otroke, »Dedek Mraz« in — konec. Prav je, da Prešernovo gledališče prireja tudi pravljичne in mladinske igre za naše ljubljence. To pot smo si ogledali Milčinskega »Mogočni prstan«, ki pa za naše najmlajše ni bil povsem razumljiv. S pomočjo staršev pa so tudi oni doumeli večni boj med dobrim in slabim, tako da so bili s predstavo zadovoljni in si otroških iger še in še želi.

V letošnji gledališki sezoni si bomo ogledali še precej prireditev v Prešernovem gledališču. Na kranjskih deskah pa bomo spoznali tudi igralce Mestnega gledališča iz Ljubljane in Mestnega gledališča iz Celja. V načrtu pa je tudi gostovanje ljubljanske opere, ki se nam bo predstavila s komično opero »Štirje grobijani«.

Kako pa smo zadovoljni z delovanjem Svobode - Center in Svobode Stražišče bomo govorili v naslednji številki naše revije.

Bogdan Napokoj

Žena in telesna vzgoja

(Nadaljevanje)

Prvo obdobje se odraža v nagli rasti posameznih delov telesa v dolžino, medtem ko razvoj v širino (pridobitev na masi) ne gre z isto naglico. Zaradi tega dobivajo deklice kot pravimo, dolge roke in noge kar se vidi tudi v njihovih gibih in kretnjah, ki so nerodne. Ta nerodnost v kretnjah nastaja zaradi tega, ker je prišlo do spremenjenih mehaničnih lastnosti gibalnega aparata. Do tedaj pridobljene izkušnje o doziranju jakosti in brzine kretenj ne odgovorjajo več novo nastalemu odnosu med kostmi in mišicami. Rezultat tega pa je, da deklica uporablja premalo ali preveč moči za izvajanje le-te kretnje. Kretanja je zaradi tega nekoordinirana in neskladna. Podaljšanje trupa po eni strani, a nezadostna širina prsnega koša po drugi strani onemogoča pravilno delovanje srca in pljuč, kar predstavlja nevarnost za eventualno obolenje teh organov. Zaradi hitre rasti pride do oslavitve miškulature trupa na sploh, posebno pa hrbta, kar ima za posledico slabo držo. To se pogosto stopnjuje v skrivanju pojavljanja sekundarnih znakov spola (grudi), kar se vidi v upognjeni držji trupa naprej. Tudi takšna

drža slabi pravilno delovanje notranjih organov, posebno pljuč. Tudi srce je naglo podvojilo svoj obseg, medtem ko so se stene srčnih mišic stanjšale. Krvne žile se niso povečale v istem razmerju, temveč je njihova prostornina narasla le za nekaj več kot eno petino. Srce dela zaradi tega pod mnogo večjim pritiskom, ker je treba pošiljati v žile mnogo večjo količino krvi, kot je bilo to potrebno v otroški dobi. Delo srca je zaradi tega počasnejše in otežkočeno. Mišice in živci prav tako ne delajo pod istimi pogoji zaradi spremenjenih lastnosti gibalnega aparata. S 13. letom (s pogojnimi izjemami) nastopa tudi menstruacija. Izgubo krvi, ki se giblje med 125—170 g vsak mesec mora organizem nadoknaditi kar predstavlja zanj občutno obremenitev, zato pa je treba pri slabotnih opustiti naporno vežbanje v času menstruacije. Vprašanja fizikalnega dela v tem obdobju se bomo dotaknili pozneje.

Tudi psihični razvoj in spremembe v organizmu v tem starostnem obdobju ustvarjajo pri deklicah občutek nelagodnosti. To počutje izhaja po eni strani iz spolnega dozorevanja, po drugi strani pa

je vzrok za takšno počutje nesporednost katero smo že prej pojasnili. Posledice nepravilne vzgoje pogostokrat povzročajo pri deklicah nepotreben občutek sramu. S tem dejstvom je potrebno računati pri telesno-vzgojnem delu. Proti koncu te starostne dobe v starejši šolski dobi se vrne ravnotežje med dolžino in debelino delov telesa in organov, ki dobivajo neko razmerje, zaradi povečanja mase mišičevja dobiva telo zaobljene oblike. Pri deklicah se te obline povečajo z večjo plastjo mastnega tkiva pod kožo.

Kakšna pa naj bo telesna vzgoja v dobi razvoja v zvezi z navedenimi dogajanjem v organizmu? Predvsem ga ne smemo preobremenjevati kar pomeni, da deklicam ne smemo vsiljevati izrazitih vaj moči. To se nanaša na vaje, pri katerih je potrebno dvigati lastno težo ali pa jo zadrževati v visečem ali opirajočem položaju (vaje na orodju), pri čemer se zadržuje dihanje, kar ima škodljive posledice. Seveda pa to ne pomeni, da ni potrebno posvetiti pozornosti utrjevanju mišic, posebno še mišicam trupa in ramen, toda za to je treba uporabljati vaje za oblikovanje (telesne vaje za utrjevanje posameznih mišičnih skupin), kot tudi orodja uporabljena kot zapreke, mešane opore na tleh in na orodjih, različna obojestranska kretanja in slično. Vaje za brzino in vztrajnost kot n. pr. hoja, hitri in vztrajnostni tek naj se uporablja zmerno pri čemer ne smemo pozabiti na postopnost pristopanja k tem vajam. Lažji krosi pozimi in poleti, hoja, plavanje, smučanje, so zaradi okolice, v kateri se izvajajo, zelo koristni, ker so to vaje, ki pospešujejo širjenje prsnega koša in s tem omogočajo pravilno delo notranjih organov. Pri tem pa se moramo izogibati vsakemu pretiranemu postavljanju rezultatov (rekordov). Predvsem je potrebno upoštevati važnost

pravilne in popolne pljučne ventilacije, zlasti še pljučnih robov, ki so zaradi podaljšanja in sploščenosti trupa pogosto nezadostno prezračeni. Iz istih razlogov in da bi preprečili hibe v pravilni drži telesa, je v tej dobi potrebno posvetiti našo pozornost vajam oblikovanja (proste vaje s palicami in lažje vaje na orodju) in to izrecno vajam za krepitev ramenskega in hrbtne mišičevja. S temi vajami pomagamo razvijati širino prsnega koša in jih je treba primerno izbirati. Da bi dosegli koordinacije gibov, naj se uporabijo vaje za gibčnost, n. pr. razne proste vaje, vaje s palico, žogo, kiji, vaje iz akrobatike in podobno.

Posebno pozornost je treba posvetiti krepitvi mišic medenice, pri tem pa se moramo izogibati dolgemu mehničnemu pritisku nanje. Razni pretresi so škodljivi za notranje dele spolnih organov, zato tudi izpuščamo iz programa skoke v globino iz večje višine, navajati pa moramo na lahkoto in mehko boskoka.

Nerodnost deklic v dobi dozorevanja, ki smo jo pojasnili zgoraj, vodi nepoučene pogosto do napačnega mišljenja o manjši sposobnosti deklic za telesno vzgojo sploh. Seveda pa to ne sme motiti vaditeljice, ker proti koncu te dobe uporablja elemente iz ritmike, kar pomaga razvijanju občutka za estetiko, doseganju mehke in miline gibov, katera prav po zaključeni dobi dozorevanja tako zelo karakterizira posebno žene. Tudi pogosta uporaba glasbe na telovadnih urah naj okrepi delo v smeri razvijanja občutka za takt in ritem.

Naštete pripombe se nanašajo v glavnem na delo s šolsko mladino pa še tu so razlike, kadar gre za mladino iz mesta in mladino iz vasi.

Posebno pozornost je treba posvetiti zlasti učenkam v gospodarstvu. Če vzamemo v poštev splošne principe navedene za delo v tem starostnem obdobju, se moramo posluževati vaj, ki so primerne za določeno vrsto dela, predvsem one, ki popravljajo škodljive posledice profesionalnega dela.

Izogibati se je treba prevelike obremenitve onih mišičnih skupin, ki so že silno obremenjene pri delu. Na primer učenke v poklicih ali tovarniške delavke, ki morajo stati (za strojem, za prodajalno mizo) naj uporabljajo vaje za krepitev svoda stopala, kar se doseže s hojo na prstih, na zunanjih robovih stopal, z grabljenjem s prsti pri hoji z bosimi nogami; nadalje z vajami za sprostitev mišičevja spodnjih udov. Pri tem pa se je treba izogibati dolgotrajnega obremenjevanja nog. Zato naj se razne vaje oblikovanja izvajajo namesto stoje raje sede ali leže. Učenke v gospodarstvu ali delavke v montažah ali v drugih oddelkih, ki delajo sede ter so nagnjene s telesom naprej, bi morale prav posebno izvajati takšne vaje, ki pripomorejo krepitvi hrbtne mišičevja in vaje, ki pospešujejo krvni obtok (igre s tekom, lažji teki, plavanje in podobno). Učenke, delavke ali nameščenske (daktilografinke), katerim je potrebna znatna gibkost prstov, naj uporabljajo vaje fino gibanje prstov in dlani, potem lahni zamahi in različne vaje z žogami, kiji, ki zahtevajo gibčnost.

Brigita K.

Kmalu se vrni, moj sin

Zakaj nič ne pišeš?

Si morda bolan?

Mogoče nas iščeš

po grabab zaman?

Mi tu smo ostali,

nas niso odgnali.

A kaj je s Teboj,

kje bivaš nocoj?

Velike so moje skrbi

in žalost razjeda srce.

O, kmalu, sin, vrni se mi;

brezupno je moje gorje.

Proti koncu te starostne dobe (okoli 15. leta) se že lahko deklice navaja k gojitvi posameznih športnih panog.

Bistveno načelo telesno-vzgojnega dela v tem obdobju je: vsestranska in izdatna uporaba telovadnih vaj, ki zagotavljajo pravilen razvoj, a ne izčrpavajo organizma deklic; vzpostavljanje stabilnosti, ki je postala zaradi sprememb v aparatu za gibanje in v notranjosti organizma labilna; razvijanje psihofizičnih lastnosti kot so samozavest, pogum, samoiniciativa (lastnosti, ki pogosto manjkajo deklicam v tem razvojnem obdobju, ravno iz zgoraj navedenih sprememb v organizmu); razvijanje smisla za skupnost, za izpolnjevanje dolžnosti in discipline.

V objemu gora

I.

*Urbovi se bleščijo v snežnih vebah,
in njihov blesk pretaplja se v daljave.
Po zagonetnem licu matere narave,
razlit je mir, tišina.*

*Globoko spodaj z glasnim šumom
snežnica biti v nižave.
Borovcev, smrek, macesna korenine
pijo na dušek sok in seme klije.*

*Se niže že bezeg zeleno lista,
po drevju žene mlado popje in mladice.
In cvet in sad sta v tajnem že zarodku;
omamljivi čar pomladi budi že prvo brepenenje.*

*Sedaj pogrezam se v otožnost,
in žalost me obaja;
sedaj v veselju vriskam!
A če občutje v misel se razpreda,
zaman jo vprašaš:
kaj le išče in kam bega?!*

II.

*V občutju vse je, v mislih malo!
Kako naj Ti odgovorim, kar vprašaš?
Zakaj me ljubiš? Brez cilja in brez konca?*

*Urbove vprašaj in njih mir, tišino,
planino, cvet, živad in tistega gorjana,
ki ves prižet k skalovju črni kruh svoj služi.*

*Glej! To je narave past opojna.
V njej ljubezen se brez konca in zavesti skriva.
Tak sem ves Tebi se predal,
in nisva se pogajala nikdar!*

*Ko sva le drug po drugem koprnela,
otroka sva bila narave,
en del le njenega srca,
odmev vrhov in val morja,
vetrov šepet — planinski cvet!*

Vital

Vzajemna pomoč

Nedavno osnovana Vzajemna pomoč v našem podjetju ima večji del začetniških težav in problemov že za seboj.

Ustanovni občni zbor, ki je bil dne 18. I. 1957 in ki se ga je udeležilo komaj nekaj nad 20 ljudi, ni obetal kakšnega posebnega zanimanja za to organizacijo. Čeprav je izpolnilo pristopnice že pred občnim zborom okoli 350 ljudi, je tak začetek naredil slab vtis. Toda po enem mesecu delovanja Vzajemne pomoči se je pokazalo prav nasprotno.

Upravni in nadzorni odbor sta se nekajkrat sestala, pretresla na ustanovnem občnem zboru sprejeta pravila in skušala čimbolj poenostaviti postopek pri izdajanju posojil. Kljub temu je bilo potrebno sestaviti in izpolniti okoli 470 tiskovin, kolikor je sedaj članov, kakor so: pristopnice, hranilne knjižice, prijave za posojilo, kartoteko itd.

Svoj namen, pomagati človeku v stiski, je organizacija kmalu dosegla. Po 10. februarju se je začelo izdajanje posojil in je znesek posojenega denarja znašal že v prvem tednu čez 80.000 din.

Posojilo brez obresti lahko dobi vsak član Vzajemne pomoči, ki ima vložen minimalni znesek. Potrebno je le, da se zgleda pri poverjeniku Vzajemne pomoči pri sindikalnem pododboru in izpolni obrazec »Prijava za posojilo«. Te prošnje se bodo predvidoma pregledovale dvakrat mesečno, pravtako pa tudi izdajala posojila. V izjemnih primerih pa bo prosilec dobil posojilo takoj. Seveda bo mordačasoma potrebno malo bolj pogledati komu naj se da posojilo. Prvi pridejo na vrsto oni, ki to pomoč najbolj potrebujejo.

Želimo, da se še več članov kolektiva pridruži organizaciji Vzajemne pomoči. Vsakogar lahko doleti trenutna stiska. Če bo član naše organizacije, bo lahko dobil pomoč. Zaenkrat je (nekako poskusno) maksimalna vsota možnega posojila 5000 din. Upamo pa, da bo ta vsota kmalu lahko dosegla 10.000 ali še več dinarjev. Kajti prvi mesec poslovanja je pokazal, da je bilo komaj nekaj manj vloženega kot posojenega denarja. Poleg tega nam je sindikalna podružnica našega podjetja nakazala 300.000 din. Tudi vse nastale stroške, kakor so tiskovine itd., je krila sindikalna podružnica.

Pozdraviti je treba dejstvo, da mnogi ljudje ne gledajo na Vzajemno pomoč kot na »molzno kravo«, pač pa z večjimi vsotami vlog želijo pomagati njenemu namenu. Lep primer so člani iz konstrukcije in elektrodelaavnice, kjer so mnogi vložili po 500, 1000 in tudi več dinarjev.

Letni dopusti so pred nami. V Ankaran nas vabita morje in sonce. Tudi planine nas bodo rade sprejele. Po letnih dopustih pa pridejo jesenske nabave. Že preje moramo pomisliti na to in vlagati čim več denarja v blagajno Vzajemne pomoči, da bomo lahko šli na dopust s prištedenim denarjem.

Rado Kokalj

Izid ankete

Uredniški odbor je pregledal poslane odgovore na anketo: „Kako urediti sprejemanje obiskov v zdravstvenem domu ISKRA?“ Pri izbiri najboljšega odgovora smo upoštevali poleg drugih kriterijev tudi enostavnost izvedbe. Izbrali smo za:

1. nagrado: predlog tov. Petra Štefančiča iz strojne orodjarne,
2. nagrado: predlog tov. Severine Žagarjeve iz splošne montaže.

Predlog nagrajen s 1. nagrado se glasi:

„Predlagam, da se napravi vsakodnevni raspored zdravniških pregledov za posamezne oddelke, na podlagi števila prijaviteljev.“

Zapisnikarice oddelkov naj do določene ure zberejo zdravstvene izkaznice, napišejo kartone in odnesejo vse v ambulanto. Nato naj ambulanta napravi raspored pregledov, oziroma obiskov ter nato telefonično sporoči zapisnikaricam, kdaj je njihov oddelek na vrsti. Zapisnikarica pa naj potem sama interno obvesti prijavitelje, da bodo postopoma pribajali v ambulanto.

Naročeni pacienti, kateri dobivajo injekcije, odrejene od zdravnika, pa naj bi opravili do 7. ure.“

Nagradna anketa

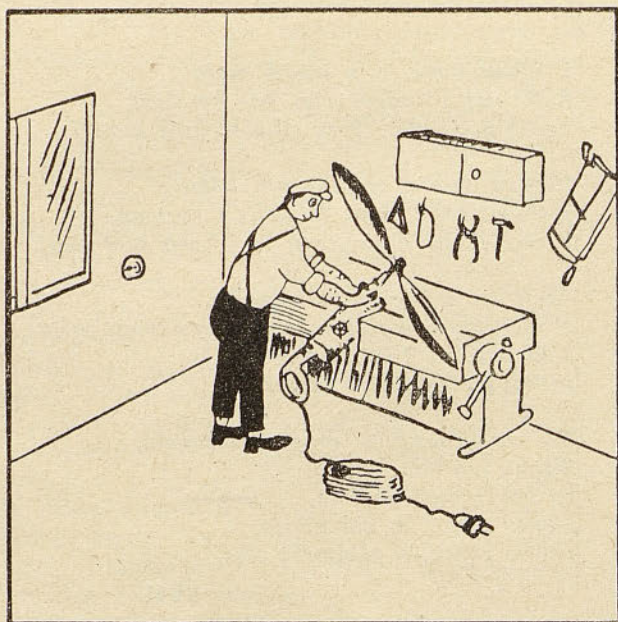
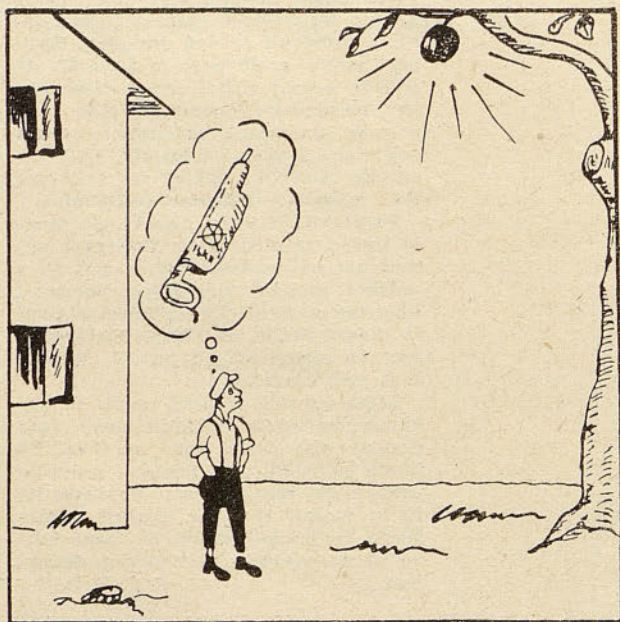
Ze dalj časa razpravljamo, kako urediti način in razdeljevanje malice, ker povzroča današnji način precejšen nered, izgubo časa, malica pa je povečini za denar, ki ga človek s povprečnim zaslužkom lahko dnevno izda za njo, količinsko in kvalitetno preskromna. Dalj časa govorimo tudi o tem, da naj restavracija deli v času malice topel obrok, saj večina zjutraj pred odhodom na delo le skromno zajtrkuje. Zato sodelujte pri odgovoru na vprašanje:

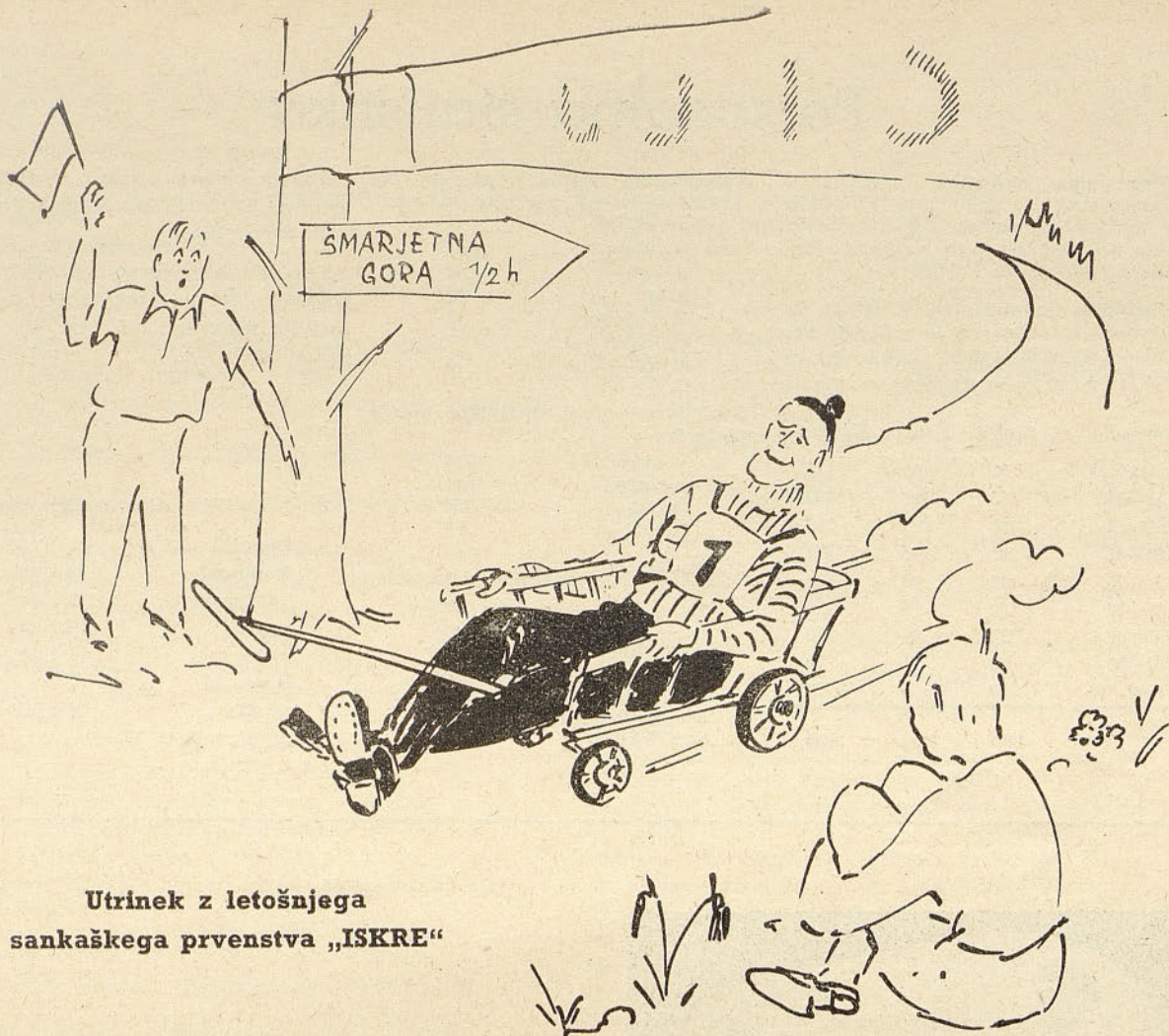
KAKO UREDITI DOPOLDANSKO MALICO?

Odgovore oddajte v nabiralnik pri vratarju do 25. aprila 1957.

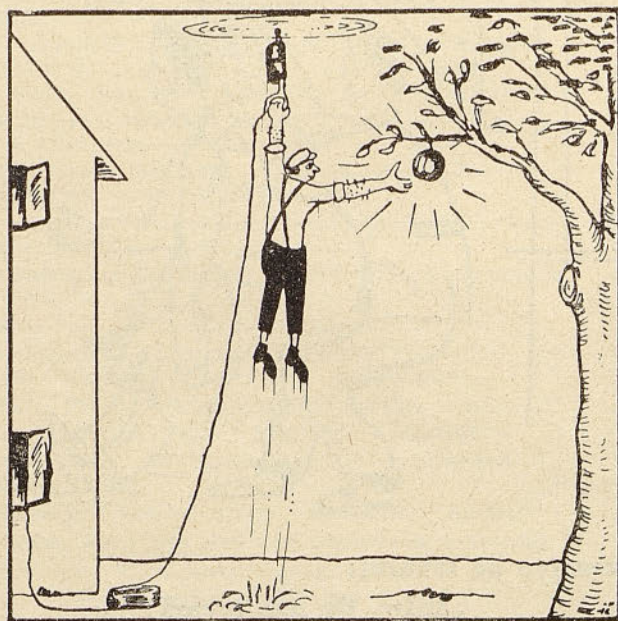
Dva najboljša odgovora bomo objavili in nagradili:

1. nagrada 1000 din
2. nagrada : 700 din

Utrinek z letošnjega
sankaškega prvenstva „ISKRE“

Pepe Iskrač v dobi racionalizacij
kot borec za plasman naših izdelkov
za široko potrošnjo

Personalna statistika

Personalna statistika izvedena s Powers stroji je dala vrsto zanimivih in koristnih podatkov. Prav gotovo bodo nekateri od njih zanimali vsakega člana našega kolektiva.

Zanimiva je starostna struktura iz katere je razvidno, da so v ISKRI zaposleni pretežno mladi ljudje, saj je 63% ljudi starih do 30 let:

Starost	Moški	Zenske	Skupaj
do 18 let	51	69	120
18—25	425	407	832
26—30	469	283	752
31—35	204	137	341
36—40	116	95	211
41—45	102	75	177
46—50	115	41	156
51—55	68	11	79
nad 55	17	4	21
	1567	1122	2689

Narodnostna struktura kaže, da smo v ISKRI zaposleni pretežno Slovenci, saj nas je 96,7%:

Slovenci	2601
Hrvati	41
Srbi	28
Makedonci	7
Črnogorci	4
ostali	8

Dnevno se vozi na delo z vlaki ali avtobusi 834 ljudi, kar predstavlja 31% vseh zaposlenih.

Zene 504-ih poročenih moških (od skupnega števila poročenih moških 1386) so zaposlene; od tega jih je v ISKRI 188.

Zanimivo je tudi družinsko stanje zaposlenih:

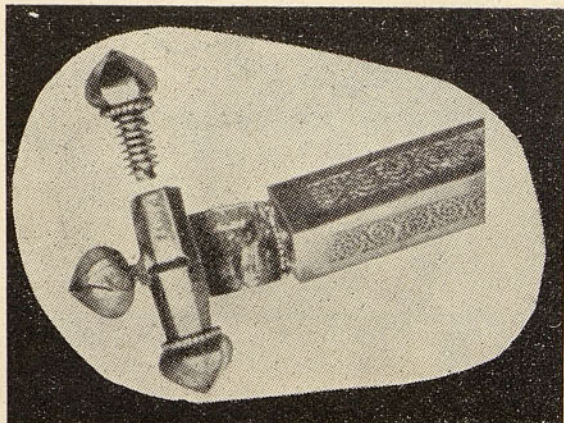
samski	1234
poročeni	1386
ločeni	35
vdovci	34

In še koliko tujih jezikov znamo:

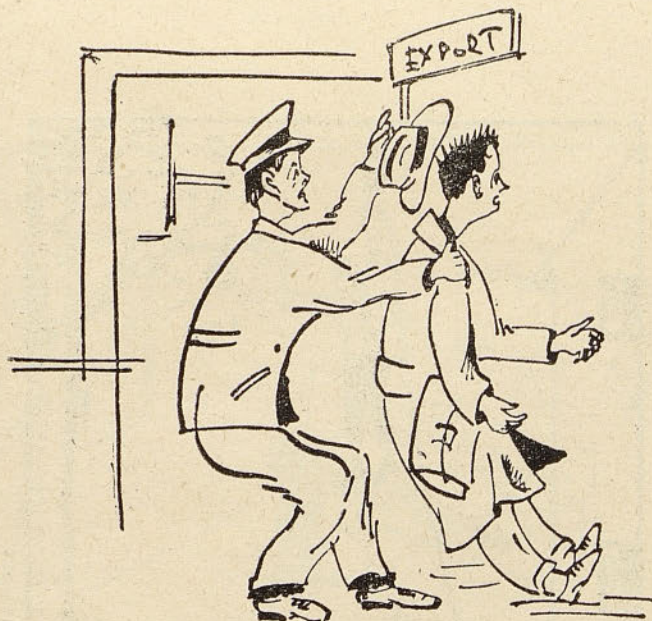
Oddaljenost prebivališča od tovarne:

do 1 km	697 ljudi
do 3 km	944 ljudi
do 5 km	208 ljudi
do 10 km	452 ljudi
do 20 km	332 ljudi
do 30 km	50 ljudi
nad 30 km	6 ljudi

angleški	31 ljudi
francoski	39 ljudi
italijanski	110 ljudi
nemški	324 ljudi
ruski	25 ljudi
enega od ostalih	54 ljudi
tujih jezikov	

Kako star je kovinski vijak? Pri gradnji neke ceste na Madžarskem so našli delavci v globini 2 m na razpadlo leseno rakev, v kateri je bilo okostje in precej antičnega okrasja. Med drugim so našli tudi zaponko, kot jo kaže zgornja slika. V antični dobi je bila zaponka pri tedanjih oblačilih nepogrešljiva. Zgornja slika kaže najdeno zaponko, ki ima čebulni podobne šestoglate glavice privite v sponko s precizno izdelanim navojem. Ta najdba nam prepričljivo kaže, da so znali navoje rezati že v 5. stoletju. Značilne so tudi šestoglate oblike glavice. Lahko bi sklepali, da ima današnja šestoglasta glava vijakov ali šestoglasta matica že staro zgodovinsko zasnovo.

Spremstvo po tovarni:

„Slišite, tle not, tovarš!“

Nova literatura v naši knjižnici

- Couderc Georges: Electricité automobile — sig. 629.1:6213/36
Dezimal-Klasifikation- 02/1
Čurčii-Beker: An advanced course of spoken English- 4/23
VDI-Technische Formgebung- 62/6
Kaefer Karl: Standardkostenrechnung — 65/12
Handy Technical Dictionary — 4/27
C. C. E.: Specifikacije za električne naprave z motorjem — 621.313
C. C. E.: Namen, organizacija in delo C. C. E. — 621.3/55
C. C. E.: Specifikacije za električne grelne in kuhalne naprave — 662/7
Pejovič i Niketič: Priročnik za investitore — 65/27
Electrical and Radio Trading Year Book — 65/27
Olson, Harry: Musical Engineering — 621/43
Beranek Leo: Acoustics — 53/41
Wanderberg Erich: Kunststoffe — 679.5/8
Knudsen and Harris: Acoustical designing in architecture — 53/42
Trayne and Wolf: Sound Recording — 53/43
Andolšek Dane: Gospodarsko računstvo — 51/29
Petkovič Dušan: Kovanje u kalupu — 621.7/17
Nonin Ozren: Jednostavna radionica — 621.7/16
Alati za izradu nareza — 621.9/114
Živanovič Milutin: Obrada kovina na tokarskom stroju — 6219/113
Stankovič Pavle: Obrada metala na glodalici — 621.9/112
Radjenovič Stevan: Elektrotehničko zavarivanje — 621.791/16
Milošević Borivoje: Raznoboje kovine — 669/97
Vlajkovič Milan: Osnovi bravarstva — 683.3/6
Buranj, Stevan: Gasni motori — 621.4/5
Delič, Danilo: Održavanje mašina i alata sa zbijenim zrakom — 621/47
Ristič, Svetomir: Osnovni zakoni kretanja strojeva — 621/46
Živanovič, B. Svetislav: Kontrola vode za kotlove — 621/45
Limann, Otto: Roehrentvometer — 621.317:621.39/44
Kretzmann, Reinhard: Schaltungsbuch der industriellen Elektronik — 537.5:621.385/16
Kretzmann, Reinhard: Handbuch der industriellen Elektronik — 537.5:621.385/12
Lechner und Pieruschka: Fernmeldetechnik im Bergbau unter Tage — 621.39/106
Schafsma und Willenze: Moderne Qualitätskontrolle — 658.5/52
Knez Leo: Priročnik plinske tehnike — 66/1
Problematika elektronske industrije Federativne narodne republike Jugoslavije — 537.5:621.385/16
Špiler Franc: Poročilo o studijski praksi — 62/7
Blasberg: Galvaniseur - Handbuch — 621.794/5
Czech, J.: Der Elektronen - Oszillograph — 537.5:621.385/18
Hassel und Bleicher: Trafo - Handbuch — 621.314/2
Behlert, Karl: Wie wird man Organisator — 658.5/52
Kalveram, W.: Kostenrechnung — 65/34
Kalveram, W.: Betriebsabrechnung — 65/33
Skelvicky: Utvrđivanje i obračun plača — 65/35
Mayer Leopold: Bilanzanalyse — 65/32
Kosiol, Erich: Verrechnung inner betrieblichen Leistungen — 65/31
Henzel, F.: Betriebsplanung — 65/30
Say, M. G.: Magnetic Alloys and Ferrites — 621.318/1
Bruhns, Dr.: A New Manuel of Logarytms — 51/31
Rumpf, Karl - Heinz: Elektronik in der Fernsprech — und Vermittlungstechnik — 537.5:621.385:621.29/19
Baeder Ernst: Gewerbekrankheiten sg. 61/9
Orlovič Bogdan: Kalkulacije u spoljnoj trgovini sg. 65:38/36
Sofrenovič Miloš: Klinički platni promet sa inozemstvom sg. 38/14
Pilić Vera: Osiguranje u spoljno-trgovinskom poslovanju sg 38/15
Prica Bogdan: Kupoprodajni ugovor u spoljnoj trgovini sg. 38/16
Bajalović Ljubomir: Kupoprodajni ugovor sg. 38/17
Vučković Miloš: Banke i spoljna trgovina sg. 38/18
Pirat, A.: Ugovor o skladištenju, prevozu i špediciji sg. 38/19
Pretnar Leo: Dokumentarni akreditivi kao instrument medjunarodnih plaćanja sg. 38/13
Nikolajević Borko: Uvodni pojmovi obligacionog prava sg. 340,12/7
Kotnik Janko: Slovensko-Ruski slovar sg. 4/36
12-jezični varilski slovar sg. 4:621.791/37
Centar za proizvodnost: Procena rada sg 658.5/56
Knipp, Ervin: Fehlererscheinungen an Gussstücken sg. 621.7/19
Gussfehler-Atlas sg. 621.7/18
Zeerlenden Alfred: Technologie der Leichtmetalle sg. 66.017:669.35
Korta-Hettwig: Fernschreib-Wählenanlagen sg. 621.39/109
Riegel, Franc: Rechnen an spanabhebenden Werkzeugen sg. 621.9/118
Köster, W.: Beiträge zur Theorie des Ferromagnetismus sg. 53/44
Koppelman, F.: Wechselstrommestechnik sg. 621.317/45
Vadnal, Alojzij: Gospodarska matematika sg. 65/37
Diebold, John: Automation 59.658.5/57
Englesko-Hrvatski riječnik sg. 4/38
Twyman, F.: Spectrochemical Abstracts ICIV, sg. 54/37
Žonga Friderik: Financične matematika sg. 51/32
Mayer Emil: Wechselräder-Berechnung sg. 621.81/19
Živanovič Milutin: Glodanje sg. 621.9/125
Krüger, Gustav: Bohren, Reiben, Senken sg. 621.9/124
Leuschner und Krüger: Drehen und Gewindschneiden sg. 621.9/123
Friedrich, Wilhelm: Tabellenbuch für Metallgewerbe sg. 621,9/122
Mandl Dragutin: Bušenje. Strojevi i alat za bušenje sg. 621.9/119
Izveštajna služba o poslovanju preduzeća sg. 65/39
Sklevicky, S.: Finansijsko knjigovodstvo sg. 65/40
Scholl Paul: Kühlschränke und Kleinkälteanlagen sg. 621.56/1
Schlee Georg: Kleinmechanische Bauteile sg. 621.81/20
Kunststoffnormen sg. 389.6/26